HENRICI MÜLLERI
Theol. Professoris,

DISSERTATIONES THEO-
LOGICO-HISTORICÆ

DE
BAPTISMO
PRO MORTUIS
ex I Cor. XV, v. 29.
&
SABBATO
ΔΕΥΤΕΡΟ-ΠΡΩΤΩ
ex Luc. VI, v. 1.

Cum Indiculis Locorum Scri-
pturæ, Auctorum & Rerum.

ROSTOCHI,
Typis JOHANNIS KILII, Acad. Typographi,
ANNO cIↃ IↃC LXV.

VIRIS
MAXIME REVERENDIS, EXCELLENTISSIMO, PRÆCLARISSIMIS ET DEVOTISSIMIS

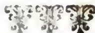
DN. SUPERINTENDENTI, PASTORIBUS, COETERISQ; VERBI DIVINI MINISTRIS, DE ECCLESIA CHRISTI, QUÆ STRALESUNDI EST, OPTIME MERITIS ET MERENTIBUS INDIES,

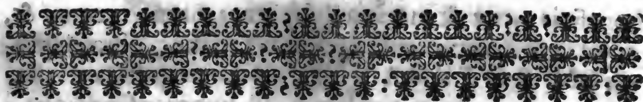
DOMINIS FAUTORIBUS ET IN CHRISTO FRATRIBUS HONORATISSIMIS

S. P. D.

HENRICUS Müller/ D.

Onuphrius

IRI AMPLISSIME & MAXIME REVERENDI, **FRATRES** HONORATISSIMI, cur meæ de argumentis conſcriptæ perarduis ad Vos eant Diſſertationes Hiſtorico-Theologicæ nec unæ nec leves in promtu ſunt cauſæ, quas tamen ad unguem nunc recenſere, ne moleſtus ſim, ſuperſedeo. Delectari Vos & Scrutinio Biblico & Veterum lectione exactiori, qui Vos nôrunt, veſtraq; ſtudia intimiùs, ad unum conteſtantur omnes. Nimirùm ita ſtudiis hisce incumbitis, ut Eccleſiam non deſeratis, ita tractatis Eccleſiam, ut quoties à ſacris negotiis Vobis otium contingit, iis literis Vos addicatis potiſſimùm, quibus vel ab ipſa raritate ſuum pretium eſt, atq; ûſus in Theologia perinſignis. Præterea eum, VIRI DEI, in me probatum dediſtis affectum, quem ſi non venerer & deprædicarem publicè, mortalium meritò audirem ingratiſſimus. Tu præprimis delitium DEI bonorumq; omnium, **DN. SUPERINTENDENS**, Vir mihi pretioſiſſime, Tu, inquam, eo me complexus es in Domino amore, quo vix frater fratrem; ea in me congeſſiſti bene-

beneficia, quæ & meritum superant omne meum, &, quod vere dixerim, etiam votum. Tu quoq; Præclarissime DN. ROTHMANNE, ut Tui in me favoris documentum exstaret publicum, id nuper in Concione funebri dedisti mihi, quod mihi nunquam dedi ipse, imò quod me non possidere, vel, si ejus quidquam possideo, cœlo debere unicè, hic candidè profiteor. Vos cæteri VIRI DEVOTISSIMI, quia JESUM meum, quod certus sum, deperitis, quin etiam me, ut Commembrum imò Conservum vestrum in JESU deametis nullus dubito. Vestra certè pietas favorem illum mihi promittit, quem nulli unquam vestrorum nominum Cultori denegastis. Utque, quanti Vos faciam, orbi literato constet publicè, Chartaceum eccè hoc, ingentis affectus perexiguum testem, offero munusculum. Si erit, ut Vos laborem hunc qualem qualem non omninò improbabitis, gratulabor mihi, Vobisq; inserviendi nullam unquam elabi patiar occasionem. DEUS immortalis, VIRI VENERANDI, diu Vos Ecclesiæ & Familiæ vestræ bono incolumes servet, donec longa placidaq; senecta ex terris in cœlum evocemini!

Dabam Rostochii d. I. Octobr.
Anno M. DC. LXV.

DE

DE BAPTISMO PRO MORTUIS, ex *I Cor. XV, v. 29.*

R. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. *Syrus & Arabs*; Alioqvi qvid facient, qvi baptizantur pro (*Arabs*; personis) mortuis? *Æthiops*; Alioqvi qvid baptizant, nonne ut revificent à mortuis? *Vulgatus*, *Erasmus*, *Junius*; Alioqvi qvid facient, qvi baptizantur pro mortuis. *Schmidius*; tanqvam mortui. *A. Osiander*; super mortuis. *Beza*; qvi ablutione utuntur super mortuis. *Lutherus*; Was machen sonst die/ die sich tauffen lassen über die Todten? *Emserus*; als für Todten. *Biblia ante Lutherum edita*; voor de Doden. *Dietenberg*; ümb der Todten willen. *Photiniana N. T. Versio*; Was lassen sie sich auch tauffen für die Todten? *Batavi*; Anders/wat sullen sy doen/ de voor de Doode gedoopt worden? *Ita etiam Angli*; *For the dead.*

§. 1. Locum hunc, qvem inter δυσνόητα Pauli haud immerito refert Jacobus Laurentius,[a] *tot ferè nactum interpretationes, qvot habet interpretes*, B. Calixtus scribit.[b] *Sex* earum enumerat Bellarminus,[c] Cornelius à Lapi-

[a] in Pauli δυσν. p. 434
[b] ad h. l. & de Purgat.
[c] l. I de Purg. c. 6.

d ad h. l. de *Septem*, [d] Plures alii, alii pauciores. Mihi *septendecim* tàm *veterum*, qvàm *recentiorum* legisse contigit, qvas impræsentiarum recensere & ventilare animus est.

PRIMA est AMBROSII, (vel qvisqvis sub ejus nomine auctor est commentariorum in Epistolas Pauli,) qvi e in I Cor. XV. hunc locum Pauli explicans, [e] *Exemplum*, inqvit, *eorum subjicit, qvi tàm securi erant de futura resurrectione, ut etiam pro mortuis baptisarentur, si qvem fortè mors prævenisset, timentes ne aut malè aut non resurgeret, qvi baptisatus non fuerat, vivus nomine mortui tingebatur.* Nimirum existimat Apostolum morem, licet perversum, qvorundam respicere, qvi, si qvis morte præventus absqve baptismo decessisset, alium pro illo & illius nomine baptizandum curabant in fidem ac spem futuræ resurrectionis, ut hac ratione se certò credere ac sperare testarentur, mortuum illum cum cœteris extremo die resurrecturum. *Qvo qvidem exemplo*, ait, *non illorum factum probat Apostolus, sed fixam in resurrectione fidem ostendit. Dicendo enim verbis immediatè seqventibus, qvid & nos omni hora periclitamur? discrevit personas, ostendens non esse catholicos*, i. e. orthodoxos, *qvi pro mortuis baptizabantur.* Morem hunc Epiphanius ex antiqva traditione Cerinthianis tribuit, f hæres. XXIIX. [f] καὶ τι παραδόσεως πρᾶγμα ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινῶν μὲν παρ' αὐτοῖς προφθασάντων τελευτῆσαι ἄνευ βαπτίσματος, ἄλλους δὲ ἀντ' αὐτῶν εἰς ὄνομα ἐκείνων βαπτίζεσθαι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐν τῇ ἀναστάσει ἀναστάντας αὐτοὺς δίκην δοῦναι τιμωρίας, βάπτισμα μὴ εἰληφότας, *Ex traditione res qvædam ad nos devenit, qvod qvidam apud ipsos ex vita excesserunt, morte præventi citra baptisma, alii verò pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur, ne, ubi resurrexerint, illi in resurrectione pœnas dent, eò qvod non acceperint baptisma.* Idem Marcionitæ factitarunt, exemplum fortè à Cerinthianis

anis mutuati. Sic enim de iis Chrysostomus, [g] Ἐπειδὰν γάρ τις κατηχούμενος ἀπέλθῃ παρ' αὐτοῖς, τὸν ζῶντα ὑπὸ τὴν κλίνην τοῦ τελευτηκότος κρύψαντες, προσίασι τῷ νεκρῷ, καὶ διαλέγονται, καὶ πυνθάνονται, εἰ βούλοιτο λαβεῖν τὸ βάπτισμα; εἶτα ἐκείνου μηδὲν ἀποκρινομένου, ὁ κεκρυμμένος κάτωθεν ἀντ' ἐκείνου φησὶ, ὅτι δὴ βούλοιτο βαπτισθῆναι, καὶ οὕτω βαπτίζουσιν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ ἀπελθόντος, *Postqvam Catechumenus quispiam apud eos excesserit, sub lecto mortui absconso aliqvo qvi vivit accedunt ad mortuum, alloqvuntur & rogant, velitne baptisari? Deinde illo nihil respondente, is qvi est absconsus inferius pro illo dicit, se velle baptisari: & sic eum baptizant pro eo qvi excessit.* Marcionitarum hoc baptisma *vicarium* vocat Tertullianus, [h] *Si autem,* inqviens, *& baptisantur qvidam pro mortuis, videbis an ratione certa illa præsumtione hoc eos instituiße portendit, qvâ alii etiam carni ut vicarium baptisma profuturum existimarent ad spem resurrectionis, qvæ nisi corporalis, non aliàs sic baptiismate corporali obligaretur.* Qvod hîc aliqvantò obscurius *præsumtione institutum* dicit, infra [i] paulò clarius exprimit, qvando *vanè* illos *pro mortuis baptisatos* dicit, eò qvod *habeamus Apostolum alicubi unius baptismi definitorem.* Sententiam hanc Ambrosii suam facit Christophorus Justellus, [k] *omnium simplicißimam* vocat B. Calixtus, [l] pro eâq; strenuè militat, [m] etsi alibi [n] idem scribat, *de hujusmodi errore, qvem Pauli tempore nonnulli foverint, ex historia nihil constare. Neque verosimile esse Apostolum vel argumento tàm infirmo usurum fuisse, vel tàm insignem baptismi profanationem sine reprehensione præteritum.* Collaudant qvoqve explicationem hanc Andreas Hyperius, [o] Dn. D. Dreierus, [p] D. Calovius, [q] D. Danhaverus, [r] Jacobus Laurentius. [s] Nec videtur eam rejicere Scaliger, [t] qvi vult inesse verbis Pauli argumentum

[g] Homil. XL in I Cor.
[h] lib. de resurr. Carnis.
[i] l. V advers. Marcion. c. 10.
[k] ad Codicem E. univ. Can. ϛζ.
[l] de ign. Purgat. §15.
[m] de immort. anim. p. 57, 58, 59.
[n] in notis ad I Cor. XV.
[o] Comm. in h. l.
[p] Disp. de igne purgat.
[q] de meth. doc. & disp. p. 452.
[r] Act. I. dram. p. 447
[s] l. c.
[t] in notis ad h. l.

κατ' ἄνθρωπον, notariq; morem non probum ſuſcipiendi baptiſmum propter mortuos ad officium refrigerii animarum cenſura Apoſtolica v. 34. qvod notandum contra Grotium, qvi [u] Scaligerum laudans, & Pauli locum commodius non poſſe explicari qvàm hoc modo exiſtimans, ipſe in Papæorum caſtra abiens Scaligero affricat, qvaſi morem hunc agnoverit probum, qvem tamen pro *non probo* habet. Baronio qvoqve, ut alios prætercam, hæc ſententia arridet. [w]

[u] animadv. ad Conf. Caſſ. p. 93.

[w] ad ann. Chr. LVII. n. 165. 166.

SECUNDA eſt EPIPHANII, qui [x] Καλῶς δὲ, inquit, ἄλλοι τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύοντες φάσιν, ὅτι οἱ μέλλοντες τελευτᾶν, ἐὰν ὦσι κατηχούμενοι, ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι περὶ τῆς τελευτῆς λουτροῦ καταξιοῦνται, δεικνύντες, ὅτι ὁ τελευτήσας καὶ ἀναστήσεται, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδέεται τῆς διὰ τοῦ λουτροῦ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων, *Benè alii dictum* (Pauli) *interpretantur, quod, qui morti vicini, ſi fuerint catechumeni, antè mortem lavacro digni habeantur, indicantes, quod moribundus & ſit reſurrecturus & propterea indigeat, qua venit per lavacrum, remiſſione peccatorum.* Morem ille hunc ad clinicorum baptismum refert, quo nonnulli catechumeni, poſtquam baptismum diu diſtuliſſent, moribundi tandem in ipſo lecto baptizari poſtulabant, ut ita ſibimet & remiſſionis peccatorum fiduciam, & beatæ reſurrectionis ſpem obſignarent. Habet hic mos in antiquitate ſuum fundamentum. De baptizatis in ægritudine meminit Concilium Neocæſarienſe anno Chr. CCCXIV. habitum [y] Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβυτέριον ἄγεσθαι οὐ δύναται, οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης. Εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν, καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων. *Si quis in morbo conſtitutus illuminatus* (baptizatus) *fuerit, ad honorem presbyterii promoveri non poteſt, fides enim ejus non eſt ex propoſito*

[x] l. c.

[y] Can. XII.

posito sed necessitate, nisi forte propter sequens ejus studium & fidem, atq; hominum raritatem. Concilium Laodicenum Anno D. CCCLXIV. [z] ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας z Can. XLVII.
τὸ φώτισμα, καὶ εἶτα ἀναστάντας ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν, καὶ γινώσκειν ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν, *Quod oporteat eos qui in morbo baptisma accipiunt, & posteà convaluerunt, fidem ediscere & nosse, quod divino beneficio digni habiti sint.* Meminit etiam Cornelius Episcopus Romanus in Epistola ad Fabium Antiochenum, quæ apud Eusebium exstat [aa] de No- aa l. VI. c. 43.
vato loquens; Καταλιπὼν γὰρ, inquit, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ πιστεύσας κατηξιώθη τοῦ πρεσβυτερίου κατὰ χάριν τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ ἐπιθέντος αὐτῷ χεῖρας εἰς πρεσβυτερίου κλῆρον, ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν. Ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐν κλίνῃ διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κλῆρόν τινα γενέσθαι, ἠξίωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι. *Ecclesiam Dei reliquit, in qua post fidem receptam Presbyterii honore dignatus fuit, favore Episcopi, qui manus illi ad sortem Presbyterii imposuit: qui quidem Episcopus ab omni clero, & etiam à multis laicis vetitus (quoniam minimè licebat quenquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat, in clerum assumi) petiit ut hunc solum ordinare permitteretur.* Cyprianus ejusmodi baptizatos *clinicos* appellatos scribit, [bb] *Porrò*, ait, *quod quidam eos salutari aqua &* bb l. IV. Ep. 7
fide legitima Christi gratiam consecutos non Christianos sed clinicos vocant, non invenio, unde hoc nomen assumant, nisi forte qui plura & secretiora legerunt apud Hippocratem & Soranum κλινικοὺς *istos deprehenderunt.* Cæterum duo, ut observat Justellus, [cc] fuerunt clinicorum genera. Alii cc l. c.
qui fidem quidem Christianam amplexi, necdum tamen baptizati, si in morbos inciderent, in ipsa ægritudine καὶ ἐν τῇ κλίνῃ decumbentes baptizabantur, uti Prætorem

Arinthæum in ipso vitæ exitu baptizatum memorat Ba-
[dd] Epist. V. silius. [dd] Alii verò, qui professione Christiani & pietatis doctrina imbuti, ad extremum usq; ætatis baptismum consultò protendebant, simul & baptizari & mori volentes, ne post illum acceptum rursus peccarent, uti Constantinum Imperatorem extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatum esse, præter
[ee] l. IV. de V. C. c. 62. [ff] l. I, c. 26. [gg] l. I, c. 32. [hh] l. II, c. 34. [ii] in Chronico. [kk] l. VIII, c. 54.
Eusebium, [ee] tradunt Socrates, [ff] Theodoretus, [gg] Sozomenus, [hh] Hieronymus [ii] & Nicephorus. [kk] Referunt huc nonnulli Concilii Carthaginensis A. D. CCCCXIX. celebrati canonem XVIII, quo interdicitur clericis, ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων βάπτισμα μὴ δίδωται, *ut ne mortuorum corporibus Sacramentum baptismi applicetur.* Verùm id ne de moribundis, sed mortuis (quos etiam ex superstitione baptizabant veteres) intelligas, idem canon, qui secundum Græcum interpretem xx est, repetit: ἵνα μὴ τοὺς ἤδη τελευτῶντας βαπτισθῆναι ποιήσῃ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια, *ne quà recens mortui ex ignoratione Presbyterorum baptizentur.* Sententiam hanc Epiphanii *cæteris*
[ll] in notis ad h. l. [mm] ad h. l.
omnibus anteponendam scribit Gvilielmus Estius, [ll] *simplicissimam* vocant Joh. Calvinus & Marloratus, [mm] suoq; calculo dignantur Nicolaus Hemmingius, Matthias Fla-
[nn] ad h. l. [oo] disp. XII de Bapt. th. 2.
cius [nn] & Gerh. Joh. Vossius, [oo] qui tamen unà cum Estio illud ὑπὲρ νεκρῶν non exponit *tanquam moribundi,* vel, *mortuis similes,* sed *pro mortuis,* i. e. *pro statu mortuorum,* ut sibi post mortem benè sit.

TERTIA & QVARTA est HIERONYMI, qui ad
[pp] Comm. ad I Cor. XV.
verba Apostoli ita commentatur; [pp] *Quicunq; baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus, id est, jam quasi commortui cum illo sumus. Quid ergò prodest nos huic mundo mori, si hunc contemtum voluptatum vita non sequitur*

tur

tur æterna? item hoc eſt quod dicit: quia non ſolùm propter remiſſionem peccatorum baptizantur, ſed & propter reſurrectionem carnis noſtræ. Carnem autem noſtram mortuam appellat, quoniam hac morte anima non moritur. Unde increpando ait: Aut quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omninò mortui non reſurgunt? i. e, quid baptizari opus eſt carnem, ſi non reſurgat? Poſterior, quod ſciam, à neminè hactenus approbata eſt. Aſt cum priori convenire quodammodo videtur, quæ

QVINTA eſt CHRYSOSTOMI,[qq] qui de fide reſurrectionis, in quam baptizamur, exponit hoc pacto: ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, τουτέστι, τῶν σωμάτων, καὶ γὰρ ἐπὶ τούτῳ βαπτίζῃ, τοῦ νεκροῦ σώματος ἀνάστασιν πιστεύων, ὅτι οὐκέτι μένει νεκρὸν, καὶ σὺ μὲν διὰ τῶν ῥημάτων λέγεις νεκρῶν ἀνάστασιν· ὁ δὲ ἱερεὺς, ὥσπερ ἐν εἰκόνι τινὶ, ὅπερ ἐπίστευσας καὶ διὰ τῶν ῥημάτων ὡμολόγησας, δείκνυσί σοι καὶ διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; διὰ τοῦ ὕδατος. Τὸ γὰρ βαπτίζεσθαι, εἶτα ἀνανεύειν εἰς ᾅδου καταβάσεως ἐστὶ σύμβολον, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀνόδου. *Super mortuis, id eſt, corporibus, ſuper hoc enim baptizaris, quod corporis mortui reſurrectionem credis. Et tu quidem verbis mortuorum reſurrectionem profiteris. Sacerdos verò, tanquam in imagine quadam, quæ credidiſti & verbis confeſſus es, monſtrat tibi ipſis factis. Quomodo? per aquam immergi enim & poſtea emergere Symbolum eſt deſcenſus in ſepulcrum & ex eo reditûs.* Sic ille, ad *duo* reſpiciens, *primò*, ad ea Symboli verba, quibus mortuorum reſurrectionem & vitam æternam profiteri ſolebat olim baptizandus. Nimirùm apud Veteres gratiam baptiſmi ſuſcepturi publicè, fidelium Populo audiente, Symbolum reddebant, & quidem ad interrogationem Epiſcopi. Concilium Laodicenum,[rr] ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος

[qq] l. c.

[rr] Can. XLVI.

ἀπαγ-

ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις, *Quod oportet eos, qui baptizandi sunt, fidem ediscere & quinta feria septimanæ Episcopo aut Presbyteris renunciare.* Vel, ut habet Martinus Bracarensis Episcopus; [ss] *Oportet ut in ipsis diebus hi qui baptizandi sunt Symbolum discant, & in quinta feria novissimæ septimanæ Episcopo vel Presbytero reddant.* Hinc tàm crebra *interrogationis* baptismalis apud Veteres mentio. Cyprianus; [tt] *Sed & ipsa interrogatio, quæ fit in baptismo, testis est veritatis. Nam cum dicimus, credis in vitam æternam & remissionem per sanctam Ecclesiam? intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari.* Hieronymus; [uu] *Cùm solenne sit in lavacro post Trinitatis confessionem interrogare, credis in sanctam Ecclesiam? credis remissionem peccatorum?* &c. Gennadius Massiliensis; [ww] *Baptizandus confitetur fidem suam coram Sacerdote & interrogatus respondet.* Ejusdem interrogationis atq; consuetudinis meminerunt etiam Tertullianus, [xx] Ambrosius, [yy] Nazianzenus, [zz] Cyrillus Alexandrinus, [aaa] Severus Alexandrinus, [bbb] & Beda. [ccc] *Secundò*, ad ritum baptizandi in Ecclesia Apostolica receptum, ubi aquæ immergebantur baptizandi, non ea tingebantur. Quod observavit Cajetanus, super locum Paulinum sic disserens; [ddd] *Ritus baptismi habet, ut, qui baptizantur, merguntur sub aqua, & per hoc repræsentent duas mortes, scil. propriam mortem moralem, & mortem Christi corporalem. Repræsentant enim se mortuos vitæ veteri, sicut Christus mortuus est vitæ hujus mundi. Mersio enim repræsentat sepulturam Christi mortui, ponens hominem, qui baptizatur, sub aqua, sicut corpus Christi positum est sub terra. Repræsentat quoq; hominem illum ita recedere à præterita vita, ut sit illi mortuus & sepultus. Similiter surgendo ex aqua repræsentatur duplex*

ss Collect. Can. Græc. c. XLIX.
tt lib. I, Ep. 12.
uu adv. Lucif. c. V.
ww de Eccl. dogm. c. LXXIV.
xx lib. de cor. mil.
yy de iis, qvi initiantur c. II, V.
zz de Cyprian. Orat. XVIII.
aaa Cont. Julian. l. VII
bbb de ritib. bapt.
ccc l. I. in Marc. c. I.
ddd Jentac. IL qv. 3.

plex resurrectio, & Christi corporalis & hominis spiritualis, ita quod ex hoc, quod homo surgens ex aqua repræsentat Christum à mortuis resurgentem, repræsentat quoque seipsum resurgere in novam vitam spiritualem, nunc quidem quantum ad animam secundum rem; in futurum autem quantum ad corpus in spe. &c. Eodem respexisse videtur Theodoretus, verba Pauli hoc modo explicans; [eee] ὁ βαπτιζόμενος [eee] ad h. l.
φησι (Παῦλος) τῷ Δεσπότῃ συνθάπτεται, ἵνα τοῦ θανάτου κοινωνήσας καὶ τῆς ἀναστάσεως γίνηται κοινωνός. Εἰ δὲ νεκρὸν ἐστὶ τὸ σῶμα, καὶ οὐκ ἀνίσταται, τί δήποτε καὶ βαπτίζεται; *Qui, inquit* Paulus, *baptizatur, Domino consepelitur, ut, cum mortis fuerit particeps, sit etiam particeps resurrectionis. Si autem corpus est mortuum & non resurgit, cur etiam baptizatur?* Chrysostomi sententiam, uti solet, exprimit Oecumenius, qui [fff] Εὔδη- [fff] in h. l.
λον, inquit, ὅτι εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν πιστεύσαντες βαπτιζόμεθα, ὡσεὶ ἔλεγε, τί ποιήσουσιν οἱ ὑπὲρ νεκρῶν μὲν ὡς ἀνισταμένων καὶ πιστεύσαντες καὶ βαπτισθέντες, ψευσθέντες δὲ τῆς ἐλπίδος, καὶ ἄλλο τι εὑρηκότες παρὰ τὰ προσδοκηθέντα; πόσα, φησὶν, ἀδημονήσουσι καὶ ἀποκλαύσονται, καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, ὡς ψευδῆ, λοιδορήσουσι; τοῦτο λέγει, τί ποιήσουσι; τουτέστιν, αὐτὰ ποιήσουσιν ἅπερ εἶπον. *Manifestum est, quod in resurrectionem mortuorum credentes baptizamur, ac si diceret; Quid facient qui pro mortuis quidem tanquam resurgentibus & crediderunt & baptisati sunt, falsi autem spe aliud quidpiam invenerunt præter ea quæ exspectabant? quantum, inquit, dolebunt & deplorabunt, fidemque in Christum, tanquam mendacem, convitiis lacessent? hoc significat, quid facient? nempe hæc facient, quæ dixi.* Eadem habet Photius, [ggg] Ἐπεὶ τί ποιήσουσι, φησὶν, οἱ βαπτιζόμενοι ὥστε μὴ εἶναι [ggg] apud eundem.
διαπαντὸς νεκροὶ, καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ κατέχεσθαι; οἷον, τῆς ἀναστάσεως, φησὶ, μὴ οὔσης, οἱ ἐπὶ ταύταις ἐλπίσι βαπτιζόμενοι, ὥστε κατὰ θάνατον ἀναστῆναι, τί ποιήσουσι; *Alioqui, quid facient qui baptizantur,*

zantur,

zantur, ne semper mortui sint & apud inferos detineantur? hoc est, si non sit resurrectio, qvid facient ii, qvi ob hujusmodi spem baptisantur, qvò post mortem resuscitentur? Interpretationem hanc *omnium simplicissimam & planissimam* vocat Cornelius à Lapide,[bbb] amplectuntur Hugo de S. Charo,[iii] Joh. Georg. Grossius,[kkk] & Erasmus Schmidius.[lll]

SEXTA est SEDULII, qvi[mmm] *Pro mortuis*, inqvit, *id est, operibus qvæ generant mortem, impetratâ scil. eorum per baptismum remissione, abolendis.* Seqvitur hanc interpretationem Nicolaus Lyranus, *Pro mortuis*, dicens,[nnn] *id est, pro peccatis mortalibus, qvæ sunt opera mortua, pro qvibus abluendis recipitur baptismus, qvi tamen non proficeret, si non esset resurrectio. Ad hoc enim recipitur, ut à peccatis mundatus sit vita beata dignus.* Nec aliter Thomas Aqvinas,[ooo] *Ut per hoc qvod dicit mortuis, intelligantur opera peccati, qvæ sunt mortua, qvia carent vita gratiæ & ducunt ad mortem. Et secundum hoc plana est litera. Qvid scil. facient illi, qvi baptizantur pro mortuis, i. e. pro peccatis abluendis, si non sunt vitam gratiæ habituri?* Eandem expositionem approbant Hugo & Contarenus Cardinales,[ppp] Strabus qvoqve mentionem ejus injicit, qvando, *Pro mortuis*, inqvit, *id est, pro peccatis delendis.*[qqq]

SEPTIMA est LUTHERI, qui vult alludi abs Paulo ad morem antiqvum, quo solebant Christiani in cœmeteriis baptizare super sepulcris mortuorum, ut testarentur ipso facto credere se mortuorum resurrectionem futuram, vel, *quod mori mallent, quam religionem Christianam abnegare*, sicut hanc rationem allegat Andreas Osiander.[rrr] Ipse Lutherus;[sss] Die Aufferstehung zu bestärcken liessen sich die Christen tauffen über den Todtengräbern/

[bbb] l. c.
[iii] in Postil.
[kkk] in Theatr. Bibl. ad h. l.
[lll] in annot. ad h. l.
[mmm] Cõm. ad h. l.
[nnn] ad h. l.
[ooo] ad h. l.
[ppp] ad h. l.
[qqq] in gloss. ord.
[rrr] in notis ad I Cor. XV.
[sss] in not. marg.

gräbern/und deuteten auff dieselbigen/daß eben dieselbige würden aufferstehen. Sententiam hanc, ut *omnium simplicissimam, maximè literalem & ad scopum Paulinum accommodatißimam*, amplectitur B. Meisnerus; ttt ut *analogiæ fidei consonam & historiæ ecclesiasticæ congruam* quammaximè sequitur B. Hutterus, uuu probat B. Frantzius, www eiq; robur quoddam ex Eusebio conciliare annititur. *Vide*, inquit, *Lector Eusebium l. 4. Hist. Eccl. c. 15. Postquam enim ibidem narratio de martyrio Polycarpi combusti ad finem est deducta, adjiciuntur ab Eusebio hæc verba; Cum ergò Centurio contentionem Judæorum cerneret, positum corpus in medio, sicut mos ipsis est, combusserunt, atq; ita nos tandem ossa illius pretiosis lapidibus pretiosiora & aurò probatiora nacti condidimus, ubi id fieri debebat. Ubi etiam quoad fieri potest congregatis cum exultatione & gaudio Dominus natalem martyris sui diem, ad memoriam eorum, qui antea certarunt, & futurorum exercitationem ac præparationem celebrare largietur. Hactenus verba Eusebii, ex quibus colligere satagunt docti, quod ad locum sepultorum oßium Polycarpi convenerint cœtus Christianorum, ibiq; inter alia etiam baptizarint, & sic baptizarint* ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. Eadem & plura pro hac sententia affert B. Balduinus, xxx qui post enumeratas alias, *Quod si propriam*, inquit, *significationem volueris, omnium optima est sententia B. Lutheri, qui locum hunc intelligit de veteri consuetudine primitivæ ecclesiæ, ubi baptismus in cæmeteriis administrabatur ad sepulcra mortuorum, idq; non modò in spem resurrectionis à mortuis, sed & ex neceßitate quâdam. Nam primis ducentis annis à Christo nato Christiani templa ædesq; sacras non habebant, sed primùm in cœnaculis congregabantur, ut constat ex Act. I. & XX. deinde in cœmiteriis, quæ Christianis erant*

ttt de sacr. Pap. Purg. c. V.

uuu in LL. p. 655. b.

www de Interp. sc. orac. LXXX.

xxx quæst. V in I Cor. XV.

veluti templa & orationum loca, in quibus Episcopi Synodos congregabant, Sacramenta administrabant, verbum DEI concionabantur, ut loquitur Onuphrius. lib. de rit. sep. mort. c. 11. & Exempla hujus consuetudinis leguntur apud Eusebium l. 9. H. E. c. 2. l. 7. c. 10. Etsi verò ex Historiis indubitatum omninò non est, quod & tempore Apostolorum in cœmeteriis convenerint, verisimile tamen videtur ex hoc Pauli loco, neq; melior potest dari sensus hujus loci, si propriè baptismum intelligas, quàm iste: Si mortui non resurgunt, cur ergò Christiani super sepulcra defunctorum baptizantur in solatium & spem indubiam futuræ resurrectionis? Joh. Piscatori Professori Herbornensi expositio hæc *omnium simplicissima* videtur yyy ut *quæ nec per se absurda sit, nec etiam verbis Apostoli vim faciat. Certè,* ait, *νεκρὸς significat propriè cadaver hominis, & præpositio ὑπὲρ cum Genitivo pro super vel suprà ad notandum locum crebrò reperitur apud Græcos, Homerum Jliad. B. Platonem in Timæo, Theophrastum lib. 3. de caus. Plant. in hujusmodi exemplis ὑπὲρ idem valet, quod ὑπεράνω. Prætereà huic expositioni favet articulus præpositus.* Idem cum Piscatore sentit B. Gerhardus, zzz qui, *Amplectimur*, inquit, *simplicissimam illam expositionem de ritu baptizandi Christianos ad sepulcra mortuorum, qui Symbolum fidei fuit & confessionis de resurrectione mortuorum, ac de collectione & consociatione baptizatorum vivorum spirituali cum membris unius ejusdemq; corporis mystici, quin & publica professio de morte pro Christi gloria & articulo resurrectionis obeunda. Hunc autem morem in primitiva ecclesia receptum fuisse testatur Epistola ecclesiæ Smyrnensis apud Eusebium l. 4. H. E. c. 15. Augustinus l. 20. de C. D. c. 9. & Lutherus in expl. h. l.* B. Qvistorpius, aaaa postqvam Ambrosii sententiam adduxerat, eamq; ut *simplicissimam* collaudaverat, addit; *Vel si hæc*

yyy in Schol. ad h. l.

zzz loc. de Sacram. §. 167.

aaaa in not. ad h. l.

non

non placet, hanc illorum reliqvis præfero, qvi ad mortuorum sepulcra Christianos esse baptizatos volunt. Non adhibeo ad hæc probanda Eusebium & Augustinum, qvi in dubium à qvibusdam vocantur loci, sed id verum esse ex antiqvitate assero, qvod Christiani primi super sepulcra martyrum & altaria & baptisteria ædificarunt. De Baptisterio Prudentius;

Electus Christo locus est, ubi corda probata
Provehat ad cœlum sangvine, purget aqva.
Hic duo purpureum Domini pro nomine cæsi
Martyrium pulcrâ morte tulère viri.
Hic etiam liqvido fluit indulgentia fonte
Ac veteres maculas diluit amne novo.
Ante coronati scandebant ardua testes,
Atria, nunc lotæ celsa petunt animæ.

Militant etiam pro hac sententia præter commentatores Bibliorum Vinariensium, [bbbb] B. Glassius, [cccc] B. Walterus, [dddd] B. Ægidius Hunnius, [eeee] Menzerus, [ffff] Cundisius, [gggg] Dorscheus, [hhhh] Geierus, [iiii] qvi ei *tamdiu inhæsurum* se profitetur, *donec meliora edoceatur.* Adoptant eandem atqve à prima ferè antiqvitate commendant Gerh. Joh. Vossius [kkkk] & Caspar Barthius. [llll]

OCTAVA est BEZÆ, qvi [mmmm] verba Apostoli activè transfert hoc modo; *Qvid facient, qvi ablutione utuntur super mortuis?* existimans hic mortualem illam ablutionem intelligi, qvæ non apud Græcos saltem & Romanos in usu fuit, sed etiam Christianis recepta. De Dardanensibus Illyricis scribit Ælianus, [nnnn] Τρὶς λοῦσθαι μόνον παρὰ πάντα τὸν ἑαυτῶν βίον, ἐξ ὠδίνων, καὶ γαμοῦντας, καὶ ἀποθανόντας, *ter tantum per universam vitam lavari, post partum, cum nuptias celebrant, & post mortem.* De Latinis constat ex illo Ennii; *Tarqvinii corpus bona fœmina lavit & unxit.*

[bbbb] in notis.
[cccc] lib. III Gram. sacr. tr. 6.
[dddd] Harm. Bibl. p. 1419.
[eeee] ad h. l.
[ffff] Tom. II. Dispp. Giessens. d. 14. th. 294.
[gggg] in Tyskiv. elench.
[hhhh] in Mysar. miss. p. 31,
[iiii] Disp. de prec. pro Def.
[kkkk] Disp. Theol. de resurr. carn. th. 18.
[llll] lib. XLIV advers. c. 2.
[mmmm] in notis ad h. l.
[nnnn] l. IV. De var. hist. c. 1.

De veteribus Christianis præter ea qvæ leguntur Act. IX, 37. adducuntur etiam verba Tertulliani; oooo *Sed si Ceremonias tuas non frequento, attamen & illa die homo sum, non lavor diluculo Saturnalibus, ne & noctem & diem perdam: attamen lavor honesta hora & salubri, qvæ mihi & calorem & sanguinem servet.* RIGERE ET PALLERE POST LAVACRUM MORTUUS POSSUM, qvæ ultima Beatus Rhenanus & Jacobus Pammelius pppp ad morem Christianorum, qvo lavabantur defunctorum corpora, referunt. Expositionem hanc Bezæ præ aliis commendant Batavi, qqqq Eenighe verstaen het van de ghene die de Lichamen der doode Menschen/ also de woorden voor de Doode ghedoopt worden/ oock wel konnen overgeset worden/ over de Doode doopen/ dat is/ waschen/ welcke wyse van doen ten tyden der Apostelen ghebruyklick was/ Act. 9, 37. ende het Woort Doopen altemet oock waschen beteeckent Marc. 7, 4. Luc. 11, 38. Hebr. 9, 10. Het welck mit het ooghmerck des Apostels oock niet qualick over een kommt. Et Chamier, *Non dubitem sane*, inqvit, *præferre hanc omnibus aliis, dum nobis aliam certiorem revelet DEUS.* rrrr

oooo Apol. adv. gent. c. XLII.

pppp in notis ad loc. Tertull.

qqqq in notis ad Bibl. Magna A. XLV edita.

rrrr Tom. III Panstrat. l. XXVI, c. 19, n. 35.

NONA est CLAUDII GVILLAUDi, Doctoris Parisiensis, qui vult Paulum loqui de baptismo sanguinis. *Baptizantur*, inquit ssss *pro mortuis martyres, qui patiuntur & affliguntur pro fide & articulo resurrectionis mortuorum.* Hunc secutus Joh. Maldonatus tttt confert locum Apostoli cum verbis Christi, *Baptismo habeo baptizari*, ac *Mortem*, ait, *& passionem suam baptismum appellare dubium non est, & omnes interpretes confitentur. Simile illud est apud Paulum 1. Cor. XV, 29. Quid faciunt, qui baptizantur pro mortuis? i. e, qui pro resurrectione mortuorum defendenda moriuntur.* Eodem modo explicant Gagnejus & Bence Dd.

ssss in h. l.

tttt in Luc. XII, 50.

ce Dd.

ce Dd. Sorbonici uuuu Ex Reformatis adstipulatur Franciscus junius, wwww *Altera*, scribit, *mihi magis probatur interpretatio de cruce & afflictionibus Christianorum, qui pro defensione & assertione Christi piorumq; in Christo dormientium perpetiebantur omnia ab infidelibus. Alioquin, ait Apostolus, si non est resurrectio mortuorum, quid facturi sunt, quid iis futurum est, qui baptizantur pro illis mortuis, i. e. affliguntur pro defensione resurrectionis Christi & Sanctorum omnium, qui jam obdormierunt in Christo? si omninò mortui non resurgunt ulli, cur baptizantur pro illis mortuis, & crucem sufferunt in communione Christi pro illis mortuis & fide eorum asserenda.* Ab hac sententia non multum discrepat illa Tileni, quæ hunc loci Apostolici sensum esse vult, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, *super, præter & ultrà* illos; qui jam ante propter confessionem Christi, vel saltem in illa mortui sunt, Quid causæ est, quod tot labores, dolores, pericula, mortem deniq; ipsam perpetiantur, si omninò mortui non resurgunt? cur super & præter illos mortuos eandem sine spe resurrectionis aleam subire, atque ita baptizari & in afflictiones demergi velint? xxxx Ex nostris approbat hanc expositionem B. Joh. Tarnovius. yyyy

uuuu ad I Cor. XV, 29. & in Manuali.

wwww in Bellarm. contr VI. de Purgat.

xxxx part. II Disp. 65. th. 18.

DECIMA est BELLARMINI, zzzz cui pro mortuis baptizari idem est, ac spontaneas afflictiones suscipere pro illis orando, jejunando &c. *Est igitur*, inquit, *Sexta expositio vera ac germana, quod Apostolus loquatur de baptismo lacrymarum & pœnitentiæ, qui suscipitur orando, jejunando, eleemosynas faciendo &c. & sensus sit; Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgent? i. e. quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgunt? Ita exponunt Ephrem in suo Testamento, Petrus Cluniacensis in libro contra Petrobrusianos, Dionysius,*

yyyy Exerc. Bibl. p. 649.

zzzz lib. I. de Purgat.

ſius, Hugo, Gagnejus & alii in h. l. Hæc expoſitio veriſſima eſt I. quia baptizari paſſim in ſcriptura & Patribus accipitur pro affligi Marc. 10. Luc. 12. Cyprianus in ſerm. de cœn. Dom. & Proœm. libr. de exhort. martyr. Nazianzenus orat. de Epiph. 2. quia ipſa pœna Purgatorii à Scriptura & Patribus vocatur baptisma Matth. 3. ipſe vos baptizabit in Sp. S. & igne. B. Hieronymus exponit, in Sp. S. in hac vita, igne verò in futura, ſicut ante eum expoſuerat Baſilius lib. de Sp. S. c. 15. & poſt eos Beda in Luc. 3. item Nazianzenus in fin. orat. de Epiph. vocat ignem Purgatorii in alia vita ultimum baptisma. Itaq; elegantiſſimè Apoſtolus dixit eos baptizari pro mortuis, qui affligentes ſe oratione & jejunio ſumunt in ſe partem illius baptismi ignei, quo animæ baptizantur in Purgatorio. 3. quia hæc expoſitio maxime quadrat cum ſequentibus; Ut quid & nos &c. quaſi dicat, cur quidam ſe affligunt orando pro mortuis, & ego affligo me prædicando Evangelium, ſi mortuorum reſurrectio non eſt? 4. quia iſta ſententia eadem eſt cum illa 2. Maccab. 12. Si mortui non reſurgunt, ſuperfluum eſt & vanum orare pro mortuis. Eandem interpretationem reperies apud Tirinum, Salmeronem, Emanuelem Saa, Menochium, [aaaaa] Stapletonum, [bbbbb] Bailium, [ccccc] Tannerum, [ddddd] Henricum Henriquez, [eeeee] Fevardentium, [fffff] Angelum del Pas, [ggggg] Coſterum, [hhhhh] Becanum, [iiiii] Georgium Tyskivicium, [kkkkk] Mûlmannum, [lllll] Bernhardinum Vetvveis, [mmmmm] & quamplurimos alios.

UNDECIMA eſt HEINSII, [nnnnn] qui vivos vult dici pro mortuis baptizari, quando *mortuorum nomina in baptismo ipſis imponuntur.* Nimirùm vetus illa, quæ etiamnum hodie obtinet, erat conſuetudo, ut, quemadmodum in circumciſione, ita etiam in baptismo baptizatis nomina, & quidem martyrum ſanctorum, patrum aut ſuorum,

[aaaaa] ad h. l.
[bbbbb] in Antid. p. 807.
[ccccc] Catech cont. tract. II, qv. 44.
[ddddd] Tom. IV Th. Schol d. 6. q. 8. dub. 1
[eeeee] Summ. Th. moral. l. II, c. I, §. 3.
[fffff] l. XII. Theom. Calv. c. 5. v. 1.
[ggggg] expoſ Symb. Apoſt T. I. l. 7. c. 12.
[hhhhh] Enchir. c. 11.
[iiiii] l. I. Man. c. 8.
[kkkkk] Theol. antilog. Luth. qv. 22.
[lllll] de Purgat. §. 22.
[mmmmm] in ſpec. ver. & falſ. eccleſ. l. VIII, c. 3. a. 2.
[nnnnn] in annot. ad h. l.

ſuorum, qui virtute ac probitate excelluiſſent, imponerent, ut ſic vivere, ſic ſupereſſe viderentur: quo ipſo conteſtabantur Deum, qui cum his vita mortali exemtis æternum in baptiſmo fœdus contraxerat, eorum etiam in morte Deum eſſe Matth. XXII, 23. vivere ergò hos, in quorum memoriam baptizabantur, & olim in omnis carnis reſurrectione reſurrecturos confitentur, uti loquitur B. Quiſtorpius, qui expoſitionem hanc referens nec probat, nec improbat, ooooo

ooooo loc. ſup. c.

11 DUODECIMA eſt LUDOVICI de DIEU, qui hanc affert loci Apoſtolici interpretationem, ppppp *Apoſtolus*, inquit, *in toto hoc capite agit de beata illorum reſurrectione, qui in Chriſto obdormiverunt. Non alios ergo & hic mortuos intelligit, pro quibus fruſtra ait vivos baptizari, ſi non ſunt mortui illi reſurrecturi. In confeſſo eſt apud omnes, baptiſmum eſſe Sigillum reſurrectionis, tùm quia corpori fidelium collatus notat, illud quoq; ut mortis, ita & reſurrectionis Chriſti particeps eſſe: tùm quia eſt Sigillum fœderis, cujus promisſio eſt, Ego ſum Deus tuus, ex qua Servator reſurrectionem potentiſſimè infert. Luc. 20, 37. 38. Præcipuè autem tenendum, Baptiſmum, veluti primum fœderis Sigillum, publicè in Eccleſia collatum, non ſingularibus tantùm illis perſonis, quibus confertur, promiſſiones fœderis obſignaſſe, ſed & univerſæ eccleſiæ, tum militanti, tum triumphanti, tum viventium, tum mortuorum, quippe qui unam eandemq; cum illis conſtituentes eccleſiam, &, ut illi, ſpe tantum adhuc ſalvi facti, complementum promiſſionum fœderis continenter exſpectant. Quotquot ergò in eccleſia baptizantur, non pro ſe tantum, ſed & pro mortuis fidelibus baptizantur: non ad eos juvandos, aut liberandos, aut ſublevandos, aut eorum loco, ſed ad ſtabiliendas indeſinenter promiſſiones fœderis, ipſis factas & adhuc implendas,*

ppppp animadv. ad h. l.

 adeò

adeò ut, qvamdiu & qvoties baptiſmus adminiſtratur in ecclesia, tamdiu & toties renovetur facta mortuis promiſſio, Deum eſſe Deum ipſorum. Et qvia Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viventium, vivere ipſos Deo promiſſione, qvocircà neceſſe eſſe, ut aliqvando ipſi vivant actu. Unde firmiter concluditur, fruſtrà vivos pro mortuis baptizari, ſi non ſunt reſurrecturi.

qqqqq T. II, p. 111. qv. 69. Diſp. 157. c. 3. v. 51. ſeqq.

DECIMA TERTIA eſt VASQVEZII, qqqqq qvi vult Paulum alludere ad locum Syracidis c. XXXIV, 30. & loqui de iis, qui ex contactu mortuorum immundi aqua purgabantur luſtrali Num. XIX, qſ. d. Si nulla reſurrectio eſt futura, ceremonia ablutionis & luſtrationis poſt contactum cadaveris inutilis eſt cenſenda, qvia per illam nihil aliud ſignificatum, qvàm carnem morte pollutam & corruptam non perpetuò in morte manſuram, ſed aliquando reſurrecturam. Sententiæ huic non obſcurè favere Joh. Coccejum, Profeſſorem Batavum Lugdunenſem, verba ejus nos ſatis edocent, quæ hæc ſunt: rrrrr *Non putandum eſt, nihil agere eos, qui ſecundùm legem Moſis βαπτίζοντας ὑπὲρ νεκρῶν, hoc eſt, lavantur propter mortuos, ut retineam phraſin Apoſtoli, quæ eſt 1 Cor XV, 29. Syrachides dicit cap. XXXIV, 25. ὁ βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ. Non, inquam, Deus hunc ritum inſtituit fruſtra, ſed ut aliquid doceret, ſ. potiùs ut aliquid in memoriam revocaret. Non potuit autem aliud quid docere, vel in memoriam revocare, quam quod in myſterio fidei continebatur, ſ. id jam verbis explicatum eſſet, ſ. deinceps explicandum eſſet in poſterum. Ergò ex analogia myſterii de ſignificatione ſtatuendum eſt. Pollutio, qua lex gravat eum qui cadaver hominis tetigit, quid poteſt ſignificare, niſi communionem mortis? in uno homine moritur natura humana, ut in quovis membro corpus. Mors unius eſt particula mortis totius generis. Quod moritur, quodq; mortuum eſt, id non*

rrrrr Comm in Hebr. IX, 13. 14.

non aptum est ad regnum Dei. Id enim est regnum vitæ. Mors autem corporis mortis spiritualis argumentum est. Qui agit in medio sanctorum tanquam vivus, quùm sit mortuus in peccatis, Deum violat. Neque minus ille, qui spem non habet in Deo vivo & vivificante mortuos: sine qua spe nemo vivit Deo. Atqui inhabitatio Dei in medio populi moribundi testatur, eum qui Deus ipsorũ vocari voluit, ipsi s. propter ipsum victuros. Quod morte polluti redeunt ad sanctuarium purificati, quid aliud significare potest quàm reditum ex morte in vitam? & quidem illius corporis, quod lavacrum illius παλιγγενεσίας (Matth. XIX, 28), Symbolum susceperit? Quare, qui id Symbolum adspernatur, tabernaculum Dei polluit, non dans Deo gloriam resuscitationis mortuorum: quasi vel abnegaret Dei habitationem in hominibus, vel eam statueret esse in hac tantum vita, quæ est mortalis. Suam quoque facit hanc sententiam D. Sebastianus Schmidius, Professor Argentoratensis.[sssss]

DECIMA QUARTA est ALEXANDRI MORI,[ttttt] qui τῶν νεκρῶν per enallagen numeri positum vult pro τοῦ νεκροῦ, intelligens per τοῦ νεκροῦ Christum, ut baptizari pro mortuis idem sit ac baptizari baptismo Christi. Verba ejus hæc sunt: *Dixerat Paulus, miserrimos fore mortalium Christianos, si tantum in hac vita sperarent in Christo: quod jam probat exemplo martyrum, deinde suo proprio. Si nulla est omninò resurrectio & spes post hanc vitam, quid illis fiet qui mortem oppetunt pro Christo ità mortuo ut nec ipse resurgat? quid miserius erit illis? aut quid nobis, inquit, fieri poterit stultius, qui pro illo mortuo non quidem oppetiimus mortem, sed tamen, totidem quasi mortes, quotidiè discrimina capitis adimus? Annon melius illi vitam redemissent, abnegato illo mortuo? annon prudentiùs nos jucundè vitam ageremus, Epicuræorum in morem? quam Sectam sibi præ cæteris placitam*

[sssss] Disp. de Bapt. sup. mort. membr. III.

[ttttt] in notis ad h. l.

citam, cum Christianus non esset, Augustinus confitetur. Ad verba quod attinet, nulla difficultas esset, si Paulus dixisset, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, vel ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ. Nam baptizari pro Christo nihil aliud significare potest quàm quod alibi dicitur, baptizari baptismate Christi. Baptismum sanguinis vocant. Cur autem dixit ὑπὲρ τῶν νεκρῶν pro ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ? non insolenti enallage, ut 2 Paral. 24, 25. & Gen. 21, 7. item Exod. 4, 14. & Matth. 2, 20. Accessit causa propria cur Paulus nollet Christum districtè vocare τὸν νεκρὸν, quia res erat infanda Christum ità mortuum esse, hoc est, periisse: nam ejusmodi mortuorum Deus non est Deus. Ut igitur mitigaret duritiem ac duritatem rei, quæ nec sine horrore audiri, nec sine blasphemia cogitari potest, in universum dicere maluit.

DECIMA QUINTA est illustris Fœminæ, ANNÆ MARIÆ à SCHURMAN, ***** quæ vult Paulum, admissâ ironiâ, deducere Corinthios ad absurdum hac ratiocinatione: Si mortui non resurgunt, frustrà tot tantosq; labores subeunt *pro mortuis*, i. e. *pro fidelibus & electis*, per *ironiam*, quia, juxtà erroneam adversariorum Corinthiorum opinionem, pro mortuis reverà erant habendi.

***** apud Cloppenburgium Disp. sel. XIV, §. 14. seqq.

DECIMA SEXTA est ipsius CLOPPENBURGII, qui per τοὺς νεκροὺς intelligit certos quosdam mortuos, nempe eos, qui ex quingentis fratribus obdormiverant in Domino, ex quibus nonnulli martyrio coronati, Stephanus Act. VII, 60. Jacobus c. XII, 2. Propter illos baptizatos vult eos, qui, postquam aut viventes illos audivissent aut spectassent morientium in testimonio de Christi resurrectione constantiam, & validissimarum consolationum in morte experientiam; illis Magistris gloriabantur se Christum didicisse, & ad illorũ memorias baptismum petebant.

DECIMA SEPTIMA eaq; ULTIMA est D. BROCHMANNI

MANDI [wwwww] qui existimat Paulum suam ipsius mentem explicare I Thess. IV, 13. nec aliud quid verba ejus sibi velle, quàm negatâ mortuorum resurrectione non suppetere nobis ullum argumentum solidum, quo firmiter statuminare liceat hos, quos luctus acerbior demortuorum sive parentum sive amicorum prostravit. Hanc esse simplicissimam omnium, quas viderit, expositionum, testatur Joh. Tobias Major. [xxxxx]

§. 2. In hoc sententiarum positus divortio cui meum calculum addam etiamnum animi pendeo & ancipitibus distrahor judiciis.

In PRIMAM, quæ sub Ambrosii sese exhibet nomine, utpote & *simplicissimam* & *antiquissimam* propendere me quam maximè ante biennium cum scriberem, [yyyy] memini me addidisse: *In ea, quæ proposui hactenus, nonnisi timidè & retractanter inclino.* Antiquissimam esse & *in comparatione* simplicissimam necdum nego. Quominus tamen firmiter ei inhæream, *duo* inprimis me movent, *primò* quia vix credibile, Apostolum in materia tam ardua argumento uti voluisse tàm infirmo. Aut enim error ille, ex quo κατ' ἄνθρωπον argumentari Paulum volunt Viri summi, in ecclesia Corinthiaca catholicus fuit atq; publicus, aut privatus & particularis. Si particularis, *non videtur probabile*, ut rectè inquit Lyranus, [zzzzz] *quod Apostolus in sua probatione procedat ex aliquorum errore, quia non esset probatio simpliciter, sed tantum ad illos errantes, ducendo illos ad illud quod habebant pro inconvenienti.* Gemella planè habent Vasquez, [aaaaaa] Estius & Heinsius. [bbbbbb] Catholicum autem non fuisse hunc errorem, vel exinde constat, quod Paulus leviora graviori perstringens elencho, hunc sine reprehensione solida & prolixa dimittit. At, inquit

[wwwww] Part. III. Syst. Theol. art. de mort. c. II. qv. 2. dub. 2.

[xxxxx] de Orat. pro defunct. cont. Grotium c. II, §. 140.

[yyyy] Semic. II, qv. 16. §. 6.

[zzzzz] l. c.

[aaaaaa] ad III Thom. q. 2. qv. 69. a. 10. Disp. 157, c. 1.

[bbbbbb] ad h. l.

Vir magnus, D. C. *non opus erat reprehensione. Nempe baptismi susceptionem nequaquam mortuis, sed vivis injunctam fuisse & prodesse posse, aliunde & ex ipsa rei ratione baptismiq; institutione constabat.* Sed constabat etiam, profana symposia dominicæ cœnæ permiscenda haud esse; nihilominus Corinthiis id facientibus primam Christi institutionem ob oculos ponere necesse habuit Apostolus. Constabat utiq;, & quidem ut fidei principalis quidam articulus, resurrectionem mortuorum futuram, quam tamen negantibus Corinthiis haud unis obviam ire argumentis opus esse duxit Apostolus. Sed demus, potuisse subticere: quid dum eum nominat? *obsecro, an verisimile est, Sacrilegium, quo baptismus inquinaretur ac traheretur in abusum prorsus magicum, Apostolum protulisse vice argumenti, & non uno saltem verbulo notasse vitium? Cum de rebus non maximis agitur, parenthesin tamen inserit, se loqui secundum hominem: an hic parenthesi non erat aptior locus & opportunior? nunc quod sine ulla reprehensione commemorat, quis non recipiat tanquam licitum?* haud immeritò scribit Calvinus. cccccc ad h. l. cccccc instat Vir Magnus, *Neq; verò Apostolus reprehensione penitus abstinuit. Ipse enim sermo & loquentis sive scribentis gestus indignantis & reprehendentis videtur esse.* At plus quam nudum indignantis sermonem aut gestum merebatur insignis adeò baptismi profanatio, inprimis si consideremus, quàm graviter quamq; solidè contrà eos egerit Apostolus, qui in levioribus deprehendebantur erratis, *v. g.* qui coram judicibus infidelibus scandalosè litigabant, c. VI. qui libertate Christiana abutebantur, & ipsis quoq; spiritualibus donis c. VIII. & XII. Sive autē Catholicus error iste fuerit, sive particularis, nemo nostrùm, opinor, credet facile, ex errore vel Hæreticorum, vel aliorum,

rum, quos hæretici posteà sunt secuti, confirmare voluisse dogma fidei Christianæ Apostolum. *Secundò*, quia probatum nondum est, vicarium illum baptismum, quem ex suprema antiquitate Tertullianus & Epiphanius afferunt, tempore Apostoli fuisse receptum, quem, si fuisset, nec tolerasset, nec reticuisset Paulus, utpotè per quem sacrosancta actio baptismi in ludicrum aliquod spectaculum convertebatur, & Deus ad baptismum præcisè alligabatur, quasi in casu necessitatis absq; baptismo defunctos in gratiam recipere vel non velit, vel non possit. Unica Ambrosii autoritas rei tantæ probandæ haud sufficit. Imò nec Ambrosius autor est commentariorum illorum, sed Hilarius diaconus Romanus. Epiphanius morem hunc Cerinthianis, Tertullianus Marcionitis tribuit; at nec hi, nec illi, tempore Apostoli vixerunt. Quod abs Cerinthianis factitatum esse creditur, non statim factum est tempore illo, quo cum Apostolis vixit Cerinthus. Et dato, sed non concesso, quod postulant nonnulli, ut saltem vivente Cerintho rarius & magis clam id fuerit factum; tamen non est credibile voluisse argumentari Apostolum ex facto clandestino & apocrypho, de quo palàm non constabat, in Epistola catholica inscripta quidem Corinthiis, sed scripta omnibus ubivis locorum invocantibus nomen Jesu Christi, 1. Cor. 1. 2. uti non abs re monet Cloppenburgius. dddddd

dddddd l. c. §. 5.

Nec probabilior multò videtur mihi sententia SECUNDA, quæ est EPIPHANII. Vix enim credibile, quod mos ille perversus baptismi in mortis articulum usq; differendi Apostolico illo seculo janitum inter Christianos invaluerit: & multò minus verosimile, Apostolum morem illum superstitiosum pro confirmando fidei dogmate voluisse

luisse allegare, quem sequioribus seculis ab orthodoxis Patribus acriter legimus reprehensum. Tertullianus enim, *Omne prætereà*, inquit, eeeeee *cunctationis & tergiversationis ergà pœnitentiam vitium præsumtio intinctionis importat, certè enim indubitata venia delictorum medium tempus interim furantur, & commeatum sibi faciunt delinquendi.* Et Nazianzenus; ffffff *Baptizemur hodiè, ne cras vi aliqua majori cogamur, ne beneficium tanquam injuriam prorogemus, nec exspectemus, ut plura peccata congeramus, quò plura nobis condonentur: nec graviori onere premamur, quàm vires nostræ ferre queant, ne unà cum navi aquis obruamur, ac baptismi gratiam naufragio amittamus, ac, dum plura spe atq; animo concipimus, omnia perdamus* &c. Deinde, nec sensum hunc sermonis Græci natura admittit. Νεκρὸς *mortuum* designat, non *morti vicinum*. Et aliud est *mortis causa*, aliud *baptizari pro mortuis*. Non hic mortui, vel moribundi, sed alii pro mortuis baptizari dicuntur. Quod de *statu mortuorum* afferunt Estius & Vossius, subtile magis est quàm solidum. Neq; enim νεκρὸν mortuorum statum Græcis denotat, nec Paulo quæstio est de statu mortuorum, sed ipsis mortuis defunctis.

eeeeee lib. de pœnit.

ffffff Orat. in S. baptisma.

TERTIAM, quæ HIERONYMI est, non admittit particula ὑπὲρ, quæ vult, ut alii sint qui baptizantur, alii mortui, pro quibus.

QVARTA autoris EJUSDEM & vim infert textui originali, & eadem cum priori premitur difficultate, quam ob causam à nullo ferè allegata hactenus est.

QVINTA eaq; CHRYSOSTOMI quà repræsentationem mortis atq; resurrectionis typicam in Baptismo fieri solitam ad eundem impingit scopulum. Et certè nimis durum est dicere, cum pro mortuis baptizari qui

mortuo-

mortuorum resurrectionem aliquo modo repræsentat. Nec quod de recitatione Symboli initiandis injuncta affertur, ad rem quicquam facere videtur. Aliud certè est, *baptizari in symbolum de resurrectione mortuorum*, aliud *baptizari pro mortuis*. Præterea dubium adhuc est, an ætate Pauli Symbolum fuerit confectum, & à baptizandis requisitum. Non equidem ignoro veterum hac de re sententiam. Citatur Ambrosius, qui *Duodecim*, inquit, [gggggg] *Apostolorum Symbolo fides Sancta concepta est, qui velut periti artifices in unum convenientes clavem suo consilio conflaverunt.* Sed dubitandum omninò, an hi sermones auctorem agnoscant Ambrosium. Reperiri eorum aliquos inter Sermones Augustini certissimum est. Primus inter Ambrosianos est apud Augustinum de Sanctis XXXI, & secundus XXXIII, vigesimus quintus est nonus Augustini, & hic ipse, quem sub manu habemus, trigesimus octavus est inter Augustini sermones de tempore septuagesimus tertius. Citatur ergò Augustinus, [hhhhhh] cui tamen suppositos esse sermones de tempore non dubitant affirmare Viri magni. At Ruffinus [iiiiii] disertè scribit, discessuros ab invicem Apostolos normam prædicationis in commune contulisse & Symbolum communi consensu composuisse. Cui concinit Leo I. Episcopus Romanus ad Pulcheriam Augustam [kkkkkk] *Ipsius*, inquiens, *Catholici Symboli brevis & perfecta confessio, quæ est Apostolorum totidem signata sententiis.* Sed probari id non potest, nec ratio est quæ persuadeat, quemq; Apostolorum exiguam istiusmodi particulam ad Symbolum illud contulisse. Dubium interim non est, quod prædicatum sit ab Apostolis & exactè cum doctrina Apostolica consentiat, uti probatum dedimus alibi. [llllll] Id quoque satis certò constat,

gggggg Serm XXXVIII ad pop.

hhhhhh Serm CLXXXI. de Tempore.

iiiiii Præf. in Symb. Apost.

kkkkkk Epist. XCVI.

llllll Serm. II qv. 35. §. 3.

ſtat, qud inter omnia Symbola ſit antiquiſſimum. Ac proinde probabile valde eſt ab Apoſtolis vel ſimile quid, vel aliquid ejus promanaſſe, quod ab ipſorum diſcipulis, Viris Apoſtolicis, in hanc formam eſt redactum, eccleſiæ traditum ut Catechumenis proponeretur, atque ſic per manus ad nos quoq; propagatũ. Sed demus, fuiſſe ipſis Apoſtolorum temporibus in uſu, ut Symbolum requireretur abs tingendis, exinde tamen nondum conficitur, reſpexiſſe Paulum hoc loco ad illam fidei profeſſionem. Primitus enim in eccleſia Apoſtolica ſimplex hæc forma à baptizandis exigebatur, *num crederent in Deum Patrem, Filium & Spiritum Sanctum:* poſt Apoſtolorum ſeculum acceſſit demum illa, *πιςεύω εἰς νεκρῶν ἀνάςασιν*, usque dum totum Symbolum, quod Apoſtolicum dicitur, à candidatis baptiſmi recitaretur, ut ex antiquitate prolixè confirmat Grotius. [illegible] Reſpuit inſuper expoſitionem hanc articulus *ὁριςικὸς*, innuens non pro quibuſvis mortuis baptiſmum ſuſceptum eſſe, ſed certis individuis: at in fidem de reſurrectione mortuorum baptizabantur omnes.

[illegible] ad Matth. XXVIII, 19.

SEXTA, quæ SEDULII eſt, præterquam quod *contorta* eſt ac non parùm *violenta*, & *literam deſerit*, & *Scripturæ* alioquin uſitatum *Stylum*. Peccata in ſacris literis dici *ἔργα νεκρὰ* ex Hebr. IX, 14. conſtat, at nullibi vel *νεκρὰ* dicuntur *ſine addito*, vel *cum articulo τὰ νεκρά*. De *perſonis* loqui Apoſtolum, non *operibus*, ex addito verbo *reſurgendi* patet, quod operibus nulla ratione convenire poteſt.

SEPTIMAM, quam LUTHERUS affert, interpretationem utrâvis ego quidem manu apprehenderem, ſi conſvetudo illa baptizandi ſuper ſepulcris mortuorum in cœmeteriis autoritate Veterũ ſatis comprobata eſſet. *Cæterùm*

ut

ut verbis B. Calixti utar, [illegible] *iste mos in nulla omninò historia vel antiquitate sui aliquod vestigium reliquit, nec ullam habet verisimilitudinem. Obtinebat enim cùm apud Judæos, tum Græcos & Romanos, ut sepulcra extrà urbes essent. De Judæis res nota ex historia Evangelica Matth. VIII, 28. Luc. VII, 12. Joh. XIX, 14. Ab Atheniensibus M. Marcello, quamvis illustri Viro, qualibus tamen is honor Romæ aliquando habebatur, locum sepulturæ intrà urbem ut darent, impetrare non potuit Servius Sulpitius, quod religione se impediri dicerent, neq; id antea cuiquam concessissent. Ita enim ad Tullium Ciceronem ipse perscribit Sulpitius 4. ad famil. ep. 12. Et ne de Corintho dubites; testis est Pausanias lib. 2. accedentibus ad eam occurrere in via tumulos, cum alios, tum, prope ipsam portã, Diogenis Sinopensis, quem canem Græci appellârunt. Nemo itaq; sibi persuadeat, Apostolico seculo defunctos, ut hodiè fieri amat, à Christianis intra sacras suas ædes vel prope eas (quamvis nec ipsas illas, cùm Apostolus scriberet, habebant.) humari consuevisse. Sepeliebantur qui lautiore erant fortuna, in suis fundis, hortis vel agris, &, si fieri posset, secundùm vias publicas. Christianos hic quicquam innovare vel mutare nihil attinebat; neque verò leges, neque consvetudo permittebant. Quis autem credat, illos baptismum collaturos urbibus exivisse, &, desertis congressibus, quos in domibus instituerant, sub dio & in viis publicis Sacramentum administrasse? Inprimis cum ritus Sacramentorum ecclesiasticorum, si non Apostolorum, aliis tamen proximè subsecutis temporibus, gentiles & profanos, quam maximè possent, celatum irent. Inde totiens Chrysostomus;* ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. Quæ ex *Eusebio, Augustino, Prudentio & Onuphrio* pro confirmando hoc Veterum ritu adducuntur ab auctoribus, aliena sunt, nec probant quod probare debent. Apud *Eusebium* Epistola Smyrnensium

[illegible] l. c.

oooooo ex edit. Paris. Rob. Steph. a. 1544.

pppppp ex edit. Lat. Grynæi Basileens.

qqqqqq in vita ejus.

rrrrrr serm. de am. paup.

de martyrio Polycarpi in Græco oooooo ita habet; Ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν Ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν. οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα, ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν. ἔνθα, ὡς δυνατὸν, ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ, παρέξει ὁ Κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἴς τε τὴν τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοιμασίαν, hoc est, pppppp *Cum ergò Centurio contentionem Judæorum cerneret, positum corpus in medio, sicut mos ipsis est, combusserunt. Atque ita nos tandem ossa illius pretiosis lapidibus pretiosiora & auro probatiora nacti, condidimus, ubi id fieri decebat: ubi etiam, quoad fieri potest, congregatis cum exultatione & gaudio Dominus natalem martyris sui diem, cum ad memoriam eorum qui antea certarunt, tum ad futurorum præparationem celebrare largietur.* Quis hîc illius consvetudinis vestigium advertit, quâ baptizati olim dicuntur Christiani in cœmeteriis super sepulcra mortuorum? Nihil aliud ex Smyrnensium verbis habemus, quam cœpisse jamtum Christianos *martyrum passiones & dies*, uti Cyprianus loquitur, *anniversaria commemoratione celebrare*, cujus moris hinc inde meminerunt Veteres. Refert de Gregorio Thaumaturgo Gregorius Nyssenus, qqqqqq *instituisse* illum τὰς ὑπὲρ τῶν ἐνηθληκότων τῇ πίστει πανηγύρεις, *conventus in honorem eorum, qui pro fide decertassent:* Καὶ διαλαβόντες ἄλλος ἀλλαχῇ τῶν μαρτύρων τὰ σώματα, κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου περίοδον συνιόντες ἠγαλλίαντο τῇ τιμῇ τῶν μαρτύρων πανηγυρίζοντες, *cumque alius in alium locum corpora martyrum detulissent, per anniversarium annui circuli ambitum congregati exultabant in honorem martyrum diem festum celebrantes.* Consonant, quæ habet Gregorius Nazianzenus, rrrrrr Τοῖς μάρτυσι τῆς ἀληθείας

θείας πανηγυρίζομεν, ἵνα ὧν τοὺς ἀγῶνας τιμῶμεν, μιμώμεθα τὴν εὐσέβειαν. *In honorem testium veritatis* (martyrum) *diem festum celebramus, ut, quorum veneramur agones, eorum sectemur pietatem.* Hæc ad Eusebium. Nihilo plus lucrantur his *Augustini* verbis: ssssss *Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab ecclesia, quæ etiamnunc est regnum Christi. Alioqui nec ad altare fieret eorum memoria in communione corporis Christi: nec aliquid prodesset ad ejus in periculis baptismum currere, ne sine illo finiatur hæc vita: nec ad reconciliationem, si fortè per pœnitentiam malamve conscientiam quisque ab eodem corpore separatus est.* De *baptismo ejus*, h.e. Christi, loquitur Augustinus, non de baptismo pro mortuis, nec vel levissimam *sepulcrorum* aut *baptismi super sepulcris administrati* mentionem facit: sed de regno Sanctorum cum Christo per mille annos sermonem faciens, probare vult Sanctos demortuos pertinere ad illud regnum, quia mysteriorum divinorum participes facti sint. Advertit hoc B. Walterus, quapropter *Ex his*, inquit, *verbis quomodo possit evinci super mortuorum tumbas alios esse baptizatos, & quidem tempore Apostolorum, ipse quoq; non video.* Prudentii, *Poëtæ*, auctoritas non cogit. At sit: fuerint tempore *Prudentii*, qui sub finem seculi IV. vixit, baptisteria in martyrum sepulcris exstructa, non licet tamen argumentari à seculo Prudentii ad seculum Apostolicum, in quo usus baptisteriorū nullus fuit. Nam etiam post Apostolorum tempora primitus administratum esse in fontibus & fluminibus baptismum, testis est Walefridus Strabo, qui *Sciendum autem*, ait, tttttt *primò simpliciter in fluviis vel fontibus baptizatos credentes.* Postea processu temporis baptisteria instituta fuerunt, sed extra ecclesiam. Cyrillus Hierosolymitanus;

ssssss l. XX. de C.D. c. 9.

tttttt de reb. Eccles. c. XXVI.

 uuuuuu Pri-

uuuuuu *Primùm ingreſſi eſtis in porticum domus baptiſterii.* Paulinus; wwwwww *Tu verò etiam baptiſterium, Baſilicis duabus interpoſitum, condidiſti.* Tandem in parochialibus eccleſiis conſtituta. xxxxxx *Onuphrii*, ſcriptoris recentioris, verba hæc ſunt; yyyyyy *Veteris eccleſiæ primitivæ Patres ſua cœmeteria habuerunt. Ea I. Cor. XV. B. Paulus innuit. Deinde, quia ſolebant ad ſepulcra ſanctorum martyrum, quorum Sacroſancta erat memoria, anniverſario die paſſionis eorum convenire, ampla & capacia cœtibus publicis orationum loca cœmeteriis adiuncta etiam cœmiteria appellârunt. Legimus veteres Romanos Pontifices inter martyrum tumulos ſtationes, i.e, omnes actus publicos Pontificales celebrare conſveviſſe. Itaq; hæc cœmiteria erant Chriſtianis (quod & nunc ſunt,) veluti templa & orationum loca, in quibus Epiſcopi Synodos congregabant, ſacramenta adminiſtrabant, verbum Dei concionabantur.* Non negamus, veteres ad ſepulcra martyrum ſuorum ſubinde conveniſſe, ibiq; ſacra celebraſſe. Diſertè enim Caſſiodorus; zzzzzz *Populus jejunans eſt egreſſus ad cœmeterium orationis cauſa*, Æmilianus Ægypti præſes ita Chriſtianorum Epiſcopos alloquitur apud Evſebium, aaaaaaa Οὐδαμῶς ἐξέσται ἔτι ὑμῖν, ἔτι ἄλλοις τισὶν ἢ συνόδους ποιεῖσθαι, ἢ εἰς τὰ καλούμενα κοιμητήρια εἰσιέναι. Idem Evſebius memorat, bbbbbbb Maximinũ aliquando conatum id Chriſtianis adimere, cum eos diſſipare vellet atq; peſſundare. πρῶτον, inquit, εἴργειν ἡμᾶς τῆς ἐν τοῖς κοιμητηρίοις συνόδου διὰ προφάσεως πειρᾶται. Pontius Paulinus ccccccc de Valeriani edicto contra Chriſtianos loquens, *juſſum eſt*, ait, *ut nulla conciliabula faciant, neq; cœmeteria ingrediantur.* Itaq; cœmeteria erant iis quædam veluti templa, quibus & poſtea ſuam dedêre originem. Sed nec baptiſmum in cœmeteriis ſuper ſepulcra martyrum adminiſtratum eſſe apud Veteres un-

uuuuuu Catech. 4.
wwwwww Ep. XII. ad Severum.
xxxxxx de conſecr. diſt IV, c. 106.
yyyyyy de rit. ſep. & cœmit. vet. c. XI.
zzzzzz l. V. Hiſt. trip. c. 3.
aaaaaaa l. VII. c. 10.
bbbbbbb lib. IX.
ccccccc in act. paſſ. Cypriani.

res usquam legimus, saltem ad preces ibi convenisse Christianos ex adductis probatur, quod non opus habebat operosâ adeô demonstratione, qua Theologus quidam magnus D. Do. utitur. Nec quæ sequioribus contigêre seculis ad primum illud & Apostolicum tempus, quo cœmeteria ejusmodi nondum fuêre in usu, referri merentur. Hactenus ergò mos baptizandi super sepulcris mortuorum in cœmeteriis ex certis aliquibus & fide dignis primæ atq; purioris ecclesiæ monumentis probatus non est. *At*, inquit Vir summus Dn. D. Dr. *licet hujus ritus in historiis nusquam fiat mentio, tamen eum non obtinuisse in qvibusdam ecclesiis inde non sequitur. Ab auctoritate negata in historiis non valet consequentia.* Hac ratione quidlibet pro quolibet ex antiquitate asseruisse laus fuerit, si dicere sufficiet. Ritualia ecclesiæ ex historiis & posse & debere constare alibi Vir summus ipse quammaximè urget, quem hic nulla addita probatione supponere miror, quod in quæstione est, nempè baptizasse Veteres in cœmeteriis, id quod jam suprà retudit B. Calixtus. Unum addo; opponit D. Major *ddddddd* huic sententiæ inter alia, quod ly *ὑπὲρ* vix reperiatur apud Græcos, vel etiam Græcienses *localiter* acceptum. Sed in eo, quod pace Viri dixerim, errorem errat haut levem. Contrarium ex Homero, Pindaro & Luciano demonstrant Piscator & Schmidius, *eeeeeee* quamvis quod adjicit Major; *Loca enim à B. Wolffgango Franzio aliisq; adducta locatum & contentum exprimunt, non verò locum aut id quod continet*, non negaverim facile.

ddddddd l. c. c. III, §. 157.

eeeeeee ad h. l.

OCTAVAM, quæ BEZÆ est, sententiam quò minus admittam, non una sunt quæ obstant. Probabile certè non est, Apostolum à ritu sepulcrali, vel irreligioso, vel indifferente, ad resurrectionem argumentando consequentiam

quentiam nectere voluisse tàm infirmam. Abluebant etiam pagani suos mortuos, qui tamen resurrectionem mortuorum, utpote fidei articulum, juxta cum ignarissimis ignorabant, de qua vix, nisi ex traditione fors, gustum perceperant. Deinde, nec Sermonis Græci natura patitur, ut verbum βαπτίζομαι *activè* explicem, quia illud-ipsum nunquam, nec in passiva, nec in media διαθέσει activè usurpatur, sed semper *passivè*. Locus, quem ex Act. IX, 37. allegat Beza, nec quà phrasin, nec quà rem parallelus est. Ly ὑπὲρ enim planè ibi non habetur, nec βαπτιζόμενοι, sed λούσαντες: Non equidem nego, verbum *baptizandi* pro *ablutione* nonnunquam accipi, ut Marc. VII, 5. at coactum nimis est & à phrasi Apostolica alienum, *super mortuos baptizari* idem esse atque *mortuos* ipsos *abluere*. Nec Syrus voce עמדין tuetur Bezam. Participium enim illud est Conjugationis Cal sive Peal, ubi verbum hoc significat *baptizari*, licet alias in Hiphil sive Aphel significet *baptizare*. Prævidens hunc scopulum Paræus

ffffff ad 1 Cor. XV, 29. ffffff sententiam quidem Bezæ cæteris anteponit, ita tamen ut verbi βαπτιζόμενοι vim & usum passivum retineat h. m. *Quid facient, qui pro mortuis abluuntur*, h. e. *tanquam jam mortui & sepulcro mandandi*, quemadmodum eos dicere solemus haberi pro deploratis & derelictis, qui revera deplorati sunt ac derelicti; & in sermone vernaculo aliquem *v.g.* qvi ex alto ceciderit & eo casu exanimatus fuerit, pro mortuo sublatum dicimus h. e. ut revera mortuum. Sed eadem manet in hac sententia argumenti Apostolici debilitas quæ in Bezæ. nec sensum hunc admittit phrasis græca, imò respuit articulus τῶν. Vide

gggggg ad sent. III & IV supra. gggggg

NONA, quam GVILLAUDUS proponit, literam deserit,

ſerit, cui tamdiu inhærendum, quamdiu non obſtat fidei analogia. Neq; verbum *baptizari abſolutè* poſitum ullibi in Scriptura pro afflictione & morte accipitur, ſed tantum *cum addito baptiſmi* nomine Matth. XX, Marc. X. Luc. XII. Multò minus reperias in ſacris literis mortuos poni pro doctrina de reſurrectione mortuorum, ut *pro mortuis baptizari* idem ſit, quod *pro adſerenda doctrina de reſurrectione mortuorum afflictiones pati.* Nec de nihilo videtur eſſe, quod ſententiæ huic opponit B. Gerhardus; [hhhhhhh] *Diſtinguit Apoſtolus factum eorum, qui ſuper mortuos baptizabantur, à tropico illo baptiſmo crucis & calamitatum de quo v. 30. agere incipit, ubi novum & à priore diſtinctum pro reſurrectione argumentum profert. Quod ſi enim de baptiſmo crucis & mortis v. 23. egiſſet, non in tertia perſona dixiſſet; Quid faciunt? ſed in prima perſona ſeipſum iisdem annumeraſſet, cum & ipſe periculis mortis propter Chriſti confesſionem quotidie fuerit expoſitus.* Tileno reponimus, quod ὑπὲρ cum Genitivo in N.T. ſcriptura vix ullibi *præter, ultrà* ſignificet. Videatur Schmidius. [iiiiiii]

hhhhhhh Loc. de mort. p. 268. Tom. VIII.

iiiiiii in notis ad I Cor. XV, 29.

DECIMA, quæ BELLARMINI eſt & Papæorum plerorumq;, abſurditate omnes ſuperat alias. Certè *baptizandi* verbum *preces* & *ſacrificia* in ſacris literis nullibi ſignificat, nec niſi ſenſu valde abſurdo ſignificare poteſt: in ſenſu, ſi quis admitti poteſt, activo & reciproco nunquam ita uſurpatum invenies. Deinde, quomodo in iſto ſenſu, ſive ad hominem, ſive ad rem, Apoſtolus probaret reſurrectionem? Neq; enim ſequitur, Chriſtiani offerunt Sacrificium, orant, jejunant in gratiam mortuorum. Ergò erit reſurrectio. Ut taceam, quod hæc expoſitio à non paucis Doctoribus Pontificiis rejiciatur. Videantur Mariana, [kkkkkkk] Hugo de S. Charo, [lllllll] Cajetanus, [mmmmmmm] Eſtius [m]

kkkkkkk in Schol. ad h. l.

lllllll ad h. l.

mmmmmmm ad h. l.

Eſtius *non multum probabilitatis habere* dicit hanc explica-
nnnnnnn l.c. tionem nnnnnnn Benedictus Juſtinianus, ooooooo poſtquam
ooooooo ad h.l. recitaſſet nonnullorum ſententiam, quaſi Paulus agat de ſollicitudine illa, quâ animæ piorum ſuffragiis juvantur, addit, *Nomen baptiſmi valdè impropriè uſurpatur, ut fateri omninò neceſſe ſit, hanc explicationem prorſus eſſe coactam & violentam.* Et nonnullis interjectis, *Non ſatis idoneè,* inquit, *hoc argumento mortuorum reſurrectio probatur, poſſunt enim mortuorum animæ Purgatorii pœnis levari, etiamſi nulla futura ſit reſurrectio.* Hæc ſatis rectè Juſtinianus. Nam futurus corporum reſuſcitandorum ſtatus, de quo loquitur Paulus, nil facit pro ſtatu animarum intermedio, & quidem in purgatorii flammis expiabilibus. Hac ratione *baptizari pro mortuis* ex mente Pauli eſſet, ſe affligere jejunio & precibus, ut mortuorum cadavera reſuſcitarentur. Quod, ſi verum omninò eſſet, ad Purgatorii tamen tormenta vel remedia nihil faceret. Quæ in ſubſidium vocat Bellarminus, ſolida non ſunt, nec cauſam ejus multum adjuvant. Primò triumphat autoritate *Ephremi, Petri Cluniacenſis, Dionyſii, Hugonis, Gagnei.* Sed triumphum canit ante victoriam. *Ephrem* Syrus fuit Edeſſæ Diaconus, cujus ſcripta Syriaca ne Hieronymi quidem tempore exſtârunt niſi græcè latinève translata. Quantum autem iis habendum ſit fidei, quæ nonniſi per adverſariorum manus eduntur multis modis mutata, mutilata, corrupta, teſtis eſt hic ipſe locus Ephremi, quem abſquè ulla tali interpretatione Fevardentius vertit hoc pacto: *Et, ſi non eſt reſurrectionis memoria, audi quid clamat Apoſtolus, dicens; Si omninò mortui non reſurgunt, cur baptizantur pro mortuis?* tantum abeſt, ut expoſitionis illius genuinus auctor ſit, quam illi affingit Bellarminus.

Sed

Sed de scriptis Ephremi vide, si placet, Rivetum,[ppppppp] Cocum,[qqqqqqq] & Bellarminum ipsum.[rrrrrrr] *Hugonem* & *Gagneium* pari fide allegat Adversarius. *Ille* enim per *mortuos* intelligit *peccata*, uti suprà dictum. *Hic* baptismum quidem de afflictionibus explicat, sed non spontè susceptis. Verba ejus hæc sunt; *Mihi quoque videtur alius esse sensus, ut baptismus pro afflictionibus & supplicio sumatur, sicut Christus filiis Zebedæi dicit* &c. *Hoc modo ergò sensus esset, quid facient, qui baptizantur, h. e. affliguntur pro mortuis, i. e. pro asserta mortuorum resurrectione, pro qua morte se exponere non dubitarunt martyres. Petri Cluniacensis* & *Dionysii* auctoritas apud nos nulla, ut quorum temporibus superstitiones Papales Ecclesiam ferè inundârunt. Testimonio humano divinum succenturiatur à Bellarmino ex *Marc. X.* & *Luc. XII.* in quibus locis de *baptismo sangvinis* agi non negamus: at quid hic ad orationes & jejunia pro mortuis suscepta? Audi Estium, qui, *Refellitur ille Commentarius*, inquit, *quia baptismus iis duobus locis, qui allegantur, non significat afflictionem s. passionem quamlibet, sed vehementem, eamq; forinsecus illatam aut irruentem: ut sunt in Scripturis undæ persecutionum ac tribulationum, quibus qui merguntur ac obruuntur, baptizari videntur. Hoc autem ad voluntarias afflictiones, ut sunt orationes, eleemosynæ, & jejunia, quæ pro mortuis adjuvandis suscipiuntur, accommodari non potest. Quas si Paulus omninò significare voluisset, non dixisset, qui baptizantur, tanquam ab aliis, sed, qui baptizant seipsos pro mortuis: quomodo secundùm Scripturam qui voluntaria subeunt jejunia, seipsos aut animas suas affligere dicuntur, ut Lev. XVI, XXIII & alibi.* Aliud omninò est, seipsum macerare jejuniis, vigiliis, lacrymis, atque sic velùti *immergere* operibus laboriosis & molestis; aliud *immergi*

[ppppppp] l. III Crit. c. 21.
[qqqqqqq] in Cens. p. 239.
[rrrrrrr] de Script. Eccles. n. 365.

mergi adversitatibus, aliunde veluti superinfusis, quomodo in locis adductis verbum *baptizandi* sumitur. Ut nemo seipsum baptizat sacramentaliter, sic Scripturæ stylo nemo seipsum macerando βαπτίζεσθαι dicitur. Auctoritati Scripturæ auctoritate *Cypriani* & *Nazianzeni* succurrere annititur Bellarminus, sed nisu frustraneo. *Cypriani* librum *de Disp. Cœnæ* parùm memor sui allegat, quippe quem alibi *ssssss* inter Scripta Cypriani supposititia ipse refert. Quod nos tamen non adeò urgemus. Patres, sicubi *pœnitentiam baptismum* vocant, non afflictionem externam, pœnitentiæ signum, sed ipsam intelligunt pœnitentiam. Et quidni ita vocitent, cùm Scriptura ipsa nominet *Baptismum pœnitentiæ* Matt. III, 11. Marc. I, 4. *Cyprianus* quando dicit, *pœnitentem se baptizare lacrymis*, quid dicit absurdi? quis negat peccatorem sese tingere, mergere, abluere lacrymis cum ipsum mali verè pœnitet sui? nonne ipsa Scriptura *lacrymarum rivos & fluenta* nominat, quibus in pœnitentia rigantur boni Psal. VI, 7. Quod *idem Pater* alibi *mortem* pro Christo susceptam *baptisma* vocat, non pœnitentiæ, sed sangvinis confirmat baptismum, quem nos non negamus. *Gregorius Nazianzenus* quando alicubi scribit; οἶδα καὶ τέταρτον βάπτισμα, τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος. οἶδα καὶ πέμπτον ἐπὶ τῶν δακρύων. *Novi baptisma quartum, martyrii nempe & sangvinis; novi insuper quintum, quod est lacrymarum*, allegoricè loquitur atque *oratoriè*, non *simpliciter* & *propriè*. Abs Patribus ad Scripturam recurrit Bellarminus, sed nihil in eâ invenit subsidii. Purgatorii pœnam Scriptura nuspiam vocat baptisma; nec etiam ulla inter baptismum & Purgatorii pœnam est analogia. Verba Johannis Matth. III, *Ipse vos baptizabit igne*, non sunt intelligenda de igne *Purgatorii*, sed *Spiritus Sancti*,

ssssss de Script. Eccles. ad voc. Cyprianus.

Sancti, prout ex adversariis ipsis explicant Conzenius, tttttt Lorinus, Toletus, Estius, Lapidensis, uuuuuuu & Vasquesius. wwwwwww Baptismus Christi, qui fit igne, pertinet ad statum gratiæ; Purgatorium autem ad statum judicii. *Hieronymum* & *Basilium* hic frustra pro se allegat Bellarminus. *Hieronymus* enim id nunquam dicit, quod eum dicere vult Cardinalis. Ex alieno sensu, postquam probabiliorem adduxerat sententiam, hæc enunciat verba: *Sive, quia in præsenti Spiritu baptizamur, & in futuro igne.* Non dicit, in præsenti aut futuro *seculo*, sed per *præsens* actionem respicit præsentem baptismi administrati; per *futurum* autem efficaciam ex baptismo promanantem. Et si maximè ad præsens referas atque futurum seculum, non tamen, ex mente etiam ipsius Jansenii, alius erit verborum allegatorum sensus quàm hic; in futuro igne, sc. judicii, h. e. exacta probatione & examinatione judicii divini. *Basilii* liber *de Sp. S.* rejicitur à nonnullis inter scripta ejus dubia, vel saltem corrupta, uti videre est apud Perkinsium. xxxxxxx In ejus medio inserta esse qvædam, quæ characterem non redolent Basilii censet Erasmus. Sed quicquid de libro sit, mens auctoris ex verbis patescit. Ita autem scribit: Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Τὸ μὲν πυρὸς βάπτισμα τὴν ἐν τῇ κρίσει δοκιμασίαν λέγων, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, Ἑκάστου ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ αὐτὸ δοκιμάσει. καὶ πάλιν, ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. *Ille vos baptizabit in Spiritu S. & igne. Baptisma ignis vocans probationem quæ fit in judicio, quemadmodum dicit Apostolus; Uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit: & iterum; Nam dies palàm faciet, quia in igne revelabitur.* Mireris Basilium, vel quisquis auctor est, locum clarum per obscurum explicare aggressum. Citat verba Pauli 1. Cor. III, 13, 15. qvæ

tttttt ad h.l.
uuuuuuu ad h.l.
wwwwwww Disp. CXL. qv. 66. a. 2. §. 21.
xxxxxxx Prob. de Cathol. R. E. ement. p. 20.

qvæ pro igne purgatorio etiam citantur abs Pontificiis. Locus allegoricus est & difficillimus, ut conqueritur Augustinus. [yyyyyyy] Origenes quoq; de eo disserens [zzzzzzz] *Locus est*, inquit, *difficilis & ad interpretandum nimii sudoris egens, ut cum primis secunda consentiant.* Et Bellarminus ipse, *Nota*, inquit, [aaaaaaaa] *locum istum Apostoli 1. Cor. III esse unum ex difficillimis.* Patrum omnium non eadem est interpretatio. Tertullianus, [bbbbbbbb] Origenes, [cccccccc] Cyprianus, [dddddddd] Lactantius, [eeeeeeee] Hilarius, [ffffffff] Ambrosius, [gggggggg] & Sedulius [hhhhhhhh] per *diem* intelligunt *diem futuri judicii*, per *ignem* rigorosum illius judicii *examen*, & (quem quidam addunt,) ignem *conflagrationis universi.* Chrysostomus [iiiiiiii] de *igne æterno infernali* accipit, & per *lignum, fœnum, stipulam* intelligit *peccata mortalia.* Seqvuntur hunc præter Theophylactum Græci in Apologia sua Concilio Basileensi exhibita. At Augustinus [kkkkkkkk] & Gregorius [llllllll] per *ignem* metaphoricè *tribulationem hujus vitæ* intelligunt. Ipse Bellarminus [mmmmmmmmm] fatetur v. 13. vocabulum ignis accipi non propriè pro igne materiali, sed examinis judicii divini. Requirit ergò indivulsa textus connexio & series, ut etiam v. 15. de eodem igne sermo sit. De Purgatorio sermonem non esse satis liquidò constat, quià Paulus agit de igne non purgante, sed probante & opera quidem, non operantes, nec operante nisi in die judicii, quem Purgatorium, ipsorum Papanorum sententia, antegreditur; imò nec verè, sed *quasi* h. e. metaphoricè, ὡς διὰ πυρὸς; nec in omnes, sed saltem in doctores, architectos, ædificantes, plantantes, rigantes vim suam exserente, cùm tamen ignis purgatorius & verus materialis ignis esse dicatur, & pro omnibus cum venialibus culpis decedentibus. Basilium primæ Patrum

yyyyyyy ad Dulcitium qv. I.
zzzzzzz Hom. XII in Jerem.
aaaaaaaa lib. I. de Purg. c. 5.
bbbbbbbb l. IV cont. Marc. c. 2.
cccccccc Homil. VI. in Exod.
dddddddd l. IV Ep. 2.
eeeeeeee l. *VII.* Inst. c. 21.
ffffffff in Ps. CXVIII lit. Gimel.
gggggggg in Ps. *CXVIII.* octon. 8.
hhhhhhhh in I Cor. *III.*
iiiiiiii Homil. IX in I Cor. *III.*
kkkkkkkk l. c. & l. *XXI* de C. D. c. 26.
llllllll lib. IV Dial. c. 39.
mmmmmmmmm l. c.

trum classi annumeramus, qui per ignem non Purgatorium, sed rigorosum judicii divini examen intellexerunt. *Bedæ*, quem ei adjungit Bellarminus, ignoscendum aliquid, vel potius seculo sumo purgatoriali jam obvoluto. Non negamus enim cœpisse jamtum sub ipsum seculi VII initium â Gregorio Papa ignem Purgatorium in ecclesia occidentali defendi, uti ex ipsius dialogis constat, nnnnnnnn nnnnnnnn I IV c.25 &39
Bedamq; , qvi seculo VIII. Cantuariensis fuit in Anglia Episcopus, Purgatorii extremum judicium antecedentis meminisse. Explicans enim locum 1, Cor. III oooooooo oooooooo in Ps. XXXVII. *Committunt qvidam*, inqvit, *venialia peccata, graviora & leviora, & ideò necesse est, ut hitales in ira corripiantur, id est, in Purgatorio igne nunc interim ante diem judicii ponantur, ut, qvæ in eis immunda sunt, per illum exurantur, & sic tandem idonei esse cum his, qui in dextra coronandi sunt, inveniantur.* Ubi tamen Purgatorium non ponit ob relictum aliquod debitum pœnæ temporalis, remissâ culpâ, sed ob peccata, quæ in hac vita non fuerunt dimissa. Ast *Epiphanius* Purgatorium nullibi succendit ignem. In loco â Bellarmino allegato *oratoriè* loquitur de igne non *Purgatorii*, sed *infernali*. Postquam enim Novatianos ad resipiscentiam exhortatus erat, ultrò subjicit; Εἰ δὲ μὴ, τὴν ἑαυτῶν πορευέσθωσαν. Τυχὸν ἐκεῖ τῷ πυρὶ βαπτισθήσονται τῷ τελευταίῳ, βαπτίσματι τῷ ἐπιπονετέρῳ καὶ μακροτέρῳ, ὃς ἐσθίει ὡς χόρτον τὴν ὕλην, καὶ δαπανᾷ πάσης κακίας κουφότητα. *Sin minus, eant viam suam. fortasse illic baptizabuntur igne illo ULTIMO, baptismate illo laboriosiore & longiore, quod exedit materiam ut gramen, & absumit omnis malitiæ levitatem.* Hæc *qui de igne Purgatorii accipiunt*, inquit Junius, *dum Novatianis impœnitentibus aperiunt Purgatorium, planè sapiunt Origenem, salutem damnatis post tempus promittentes.* Id verò inprimis undiquaque fal-

que falsum est, qvod addit Bellarminus, explicationem hanc optimè quadrare cum sequentibus. Nam nec Paulus vult, ut alii se affligant pro mortuis orando, nec ipse se afflixit prædicando. In periculis se positum esse profitetur, non autem, quod ipse se in pericula conjecerit. Nam qui amat periculum, peribit in illo. Ut taceam confundi per hanc expositionem argumenta Apostoli, quæ distingui debebant omninò, de quo vide Balduinum pppppppp.

pppppppp l.c.

Quod deniq; ad factum Judæ Maccabæi ex *II Maccab. XII* 45. à Bellarmino adductum attinet, notum est, libros illos *apocryphos* esse & nullius ferè in ecclesia auctoritatis. *Legit quidem eos Ecclesia ad ædificationem plebis, non autem ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam*, ut loquitur Hieronymus. qqqqqqqq At, si maximè demus, auctoritatem libri tantam esse, ut probando fidei dogmati sufficiat, Judæ tamen factum rectè & ex ipsius mente acceptum nihil omninò favet orationi superstitiosæ pro mortuis. Non enim ille pecuniam illam Hierosolymam misit ad mortuorum delicta per sacrificia inde comparanda expianda, sed ad munera & sacrificia pro viventibus offerenda, & ad iram Dei ergà ipsos placandam, ne peccatum ab iis, qui in prælio ceciderant, admissum (quod post ipsorum demum obitum cæteris innotuerat.) toti exercitui imputaretur & fraudi foret. In tali casu enim, cum cœtus Jsraelis per errorem peccasset, & res occultata fuisset ab oculis populi, legem habebant expressam Lev. IV. de sacrificio offerendo, simulatq; peccatum illud ecclesiæ innotuisset. Quod Judæ consilium non assecutus Auctor hujus libri factum ejus aliorsum detorsit, atq; ita curam pro mortuis, fœtum suum, illi sine justa ratione supposuit. Adde, qvod Sanctes Pagninus disertè testetur,

qqqqqqqq in Prolog. Prov.

tur, se clausulam illam de sacrificio pro defunctis non reperisse in avtographo. Nec exstat in Josepho Gorionide Hebraicè scripto, nec apud Josephum Græcum.

UNDECIMA, quæ HEINSII est, sententia non immeritò à Dieu habetur pro *frigida*. Haud ignoramus qvidem, infantibus in baptismo nomina data, adultis quoq; nonnunqvam mutata esse, fors ut ex nominis mutatione vitæ commutandæ argumentum desumerent, qvæ conjectura vel ideò non est improbabilis, quod non cujusvis nomen, sed Apostolorum qvammaximè, propter suam in eos propensionem, imponebant, ut ex nominis similitudine ad virtutum imitationem permoverentur. Hinc est, qvod Dionysius Alexandrinus apud Evsebium [r] suis temporibus nomina Petri, Pauli, & Johannis creberrima fuisse testatur. *Johannis Apostoli*, inqvit, *multos fuisse gentiles arbitror, qui propter singularem amorem, quo in illum ferebantur, propter admirationem, quam de eo habebant, & propter æmulationem, quâ ad illum imitandum flagrabant, & quod à Domino pari ratione diligi cupiebant, etiam istam appellationem amplexati sunt, quemadmodum nomina Pauli & Petri fidelium liberis crebrò imposita fuerunt*. Et Nicephorus Callistus de cujusdam Johannis Asiatici scripto dubitatum esse memorans, num Johannis Apostoli esset, rationem addit hanc; [s] Πολλοὶ γὰρ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους σχέσιν τὰς κλήσεις τοῖς ἑαυτῶν ἐπιθεῖναι παισί, *Multi enim propter suam in Apostolos propensionem, nomina eorum liberis suis imponebant*. Sed nec universalis fuit illa consvetudo immutandi baptizandorum nomina, ut demonstrat Josephus Vicecomes, [t] nec tempore Pauli apud Corinthios recepta. Certè non ex instituto divino, sed humana tantum adinventione baptismati ὀνοματοθεσία illa ritualis,

[r] lib. VII. H.E. c.10.

[s] lib. VI. H. D. c. 22.

[t] lib. II. de ant. bapt. rit. c. 13.

alis, quam die lustrico peractam meminit Heinsius, accessit. Saulo Pauli nomen inditum, cùm è Judaïsmo ad Christianismum transiret, sed non inter lustrandum. Vid. Act. IX, 17. Ponamus autem, fuisse ὀνοματοθεσίαν illam Pauli tempore receptam, non tamen illa nisi imprægnans Apostolo suppeditare potuisset pro resurrectione mortuorum argumentum. Quæ enim consequentia, surgent mortui, quia eorum nomina baptizandis imponuntur? at non omnia imponebantur nomina, E. nec omnes erant resurrecturi. Vel, si de resurrectione ad vitam sermo sit, etiam impiorum (v. g. parentum) subinde assumebantur nomina, ergò etiam impii ad vitam erunt resurrecturi. Prætereà, nec particula ὑπὲρ explicationem hanc admittit, ut quæ nullibi significat, *sub nomine alius sibi indito*. Ingens certè inter has locutiones, *Baptizari pro mortuis*, & *Assumere in baptismo nomina mortuorum*, est discrepantia.

DUODECIMA, quam DIEU proponit, hypothesibus quibusdam superstructa est haud satis firmiter probatis. Supponit ille *primò*, Apostolum *in toto hoc capite agere de beata illorum resurrectione, qui in Christo obdormiverunt*. Quod si exclusivè intelligit, uti omninò intelligere videtur, supponit id, quod adhuc est in quæstione, imò vel exinde improbabile est, quod non piorum tantum ad vitam, sed omnem omninò resurrectionem in dubium vocabant Corinthii; at eam adsertum it Paulus, quam illi ibant destructum. Utitur ille quidem argumentis ad resurrectionem fidelium probandam potissimùm accommodatis, sed argumenta ea sunt, uti dici solet, *ad hominem*, quia res erat Apostolo cum illis, qui fideles esse & audire cuperent. His demonstrat, abnegata mortuorum resurrectione, & imprimis piorum, fidem everti omnem, atque fun-

que fundamentum Christianismi convelli. Supponit *Secundò*, Christum contrà Saducæos ex verbis promissionis *Ego sum DEus tuus*, potentissimè inferre resurrectionem. At ego dixerim ex hoc Domini argumento. *Quorum Deus est Deus, illi vivunt. Abrahami, Isaaci, Jacobi &c. E.* &c. magis animæ immortalitatem effici, quàm corporum resurrectionem. De actuali enim mortuorum vita loqvitur Christus, non dicens *vivent*, sed *vivunt*. At, inqvis, de resurrectione disertè agebatur. Ita omninò est, sed qvis non videt, Servatorem animæ immortalitatem directè probando eâdem opera indirectè probare resurrectionem corporum? ab illa enim hæc pendet, & illam negasse videntur Saducæi, ut commodius hanc negare possent. Sed demus, resurrectionem corporum directè hoc loco probari, non tamen id fit ex verbis promissionis, sed propria Sadducæorum hypothesi, uti occasio dictorum nos edocet. Dicebant Judæi, אין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו על הצדיקים בחייהם *Deus sanctus benedictus non tribuit nomen suum justis adhuc viventibus*, h. e. Deus non dicitur esse Deus justi alicujus dum vivit, sed postquam est mortuus. Nimirum hoc volebant, nunquam de aliquo dicere Deum, *Ego sum illius Deus*, nisi post illius mortem in altero demum seculo: Judæi enim promiscuè resurrectionem credebant. At Sadducæi contrà, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, qui animam exstingui cum corpore docebant, & nihil hominis post mortem superesse, dicebant Deum esse Deum non mortuorum, sed viventium: id quod ex eorum hypothesi necessariò seqvebatur; alioqvi Deus neminis unquam fuisset Deus. Assumit hoc eorum principium Dominus, *Falli Judæos dicitis vos*, inqvit, *cum DEum dicunt mortuorum esse Deum. Esto; non sit*

Deus mortuorum, sed viventium: hoc vos ipsi docetis. Atqvi Deus est Deus Abrahami, Isaaci, Jacobi: hoc Deus ipse dixit, postquam erant mortui. Oportet igitur vivant illi: sed (apud vos maximè qui negatis animam extra corpus posse vivere) qvo tandem pacto viventes dici poterunt, si nulla sit resurrectio? Itaq; medii tenebantur, ut, nisi vellent aut id verum negare, qvod ipse Deus dixerat, aut proprio renuntiare dogmati, resurrectionem confiteri cogerentur. Hoc modo exponit Morus, [illegible] quæ rectissima omnium est expositio. Supponit *tertiò*, baptismum obsignare promissiones fœderis non vivis tantum & qvi militant in terris, sed & iis qvi post mortem triumphant in cœlis. At obsignatio promissionum fœderalium fit per fidem: Sicut enim se habet manus accipientis ad manum dantis, ita se habet fides ad promissionem: dat hæc, illa accipit: relata sunt hæc duo, qvorum natura est esse simul. Beati verò post mortem non sunt actu credentes, quia fides hujus vitæ est, non illius, viæ, non patriæ. I Cor. XIII, 13. Supponit *quartò*, mortuos cum viventibus, triumphantes cum militantibus unam eandemque constituere ecclesiam, quod certè accurratè non est dictum. *Triumphans* enim ecclesia in cœlis jam posita de Sathana, mundo, carne, inferno, hostibus devictis triumphos agit æternos; at *militans* adhuc in terris in perpetua militia contrà Satanam, mundum, carnem versatur. Illa *beatorum* est, hæc *beandorum*; illa *perfectorum*, hæc *perficiendorum*; illius suo modo concives sunt Angeli, hujus non item. Supponit *quintò*, beatos, qui in ecclesia vivunt triumphante, spe tantum adhuc salvos factos, complementum promissionum fœderis continenter exspectare. At certè minus accuratè etiam hæc dicuntur. Nam promissiones

[illegible] l. c.

fœderis

fœderis baptiſmalis in iis, qui in Chriſto obdormiverunt, impletæ jam ſunt maxima ex parte, non implendæ reſtant. Nec *ſpe tantum* illi *ſalvi facti* ſunt, (quod Rom. VIII de iis affirmat Paulus, qui adhuc ſub cruce poſiti erant in militia,) ſed re. Spes futurorum eſt: at beati ab Angelis in ſinum Abrahæ portati præſenti fruuntur gloria in cœlis. Supponit *ſextò*, Baptiſmum vivis collatum prodeſſe poſſe mortuis ad id, ut promiſſiones fœderis iis obſignentur, cùm tamen juſtus fide ſuâ victurus ſit, non alienâ. Sed etiamſi omnes hæ hypotheſes abs nobis admitterentur, particula *ὑπὲρ* tamen non fert hunc ſenſum, quæ conſtructa cum genitivo, ubicunque reperitur in Scriptura N. T. vel notat SUPRA *quà ſitum*, ut Lutherus h. l. explicat, *quà intervallum*, ut juxtà nonnullos idem ſit quod ULTRA; *quà exceſſum*, ut coincidat cum PLUSQUAM; vel PRO *defenſivè* Rom. VIII, 31. *votivè* Matth. V, 44. *modaliter* Phil. II, 13. *compenſativè* I Cor. X, 30. *vicariò* Joh. XI, 50. *materialiter* Rom. XV, 9. vel PER *obteſtativè* II Theſſ. II, 1. vel AD *finaliter*. Joh. XI, 4. Nulla harum ad præſentem explicationem quadrat, nec nobis licet novas particularum ſignificationes pro lubitu effingere.

DECIMAM TERTIAM, quam VASQUESIO dedimus, *coactam* vocat atque *violentam* Juſtinianus; *ridiculam & explodendam* D. Major; *Frigidiorem & exiliorem videri* ſibi *rationem ad probandam reſurrectionem* ſcribit Lapidenſis, wwwwwww idq; non ſine ratione. Quis enim perſvaderi ſibi patiatur Apoſtolum, qui contra ceremonias Moſaicas multis in locis agit, tempore N. T. quo illæ umbræ deſierant, hæc urgere apud converſos gentiles, quæ apud illos nunquam fuerant in uſu? Et quæ conſequentia; Si non reſurgunt mortui, cur ſe lavant, qui mor- wwwwwww w ll. cc.

tuos tetigerunt? Fuit iſta ablutio etiam apud Ethnicos recepta, ut habet Kirchmannus, xxxxxxxx qui tamen reſurrectionem mortuorum non crediderunt. Si cum Vaſqueſio reponas, etiam Gentiles ex fide reſurrectionis aqvas luſtrales & purgatrices adhibuiſſe; falleris ſuprà omnem modum. Univerſalis enim illa reſuſcitatio ex ſola conſtat revelatione, non qvidem ut præcisè poſſibilis, ſed ut actu eſt eventura. Locus *Syracidis* qvà phraſin non eſt parallelus, qvia non habet ὑπὲρ ſed ἀπὸ. Ut taceam, *articulum* à Dn. Coccejo adeò neglectum, ut ne qvidem in allegatione loci Paulini additus, fortaſſis nec in lectione obſervatus ſit, qvod tamen moroſiùs haud urgeo, qvia cum B. Tarnovio Dn. D. Schmidius articulo non adeò multum tribuit. Palmarium, quod, me quidem judice, obſtat, qvò minus Paulus reſpexiſſe dicatur ad ritum illum purgandi ſeſe ſuper mortuos judaicum, eſt argumenti debilitas. Exemplum enim Judæorum ſ. converſorum, ſ. non converſorum non poterat urgere apud Corinthios Apoſtolus: non horum, ut qvi non erant fidei Chriſtianæ ſocii; non illorum, ut qui potius reprehenſionem merebantur, qvod, poſt comparitionem corporis, umbris iſtis atqve ritibus typicis, contra Dei, ceremonias iſtas inſtituentis, ſcopum adhærerent. Auctoritas Dei in verbo ſuo ritum hunc inſtituentis non poterat movere Corinthios, ut crederent reſurrectionem mortuorum, qvia probatum nondum erat, necdum jam probatum eſt, *Deum hunc ritum eo fine*, uti loqui amat Vir Clariſſimus D. S. *ut moneret reſurrectionis mortuorum, & hac de cauſa, quia reſurrectio mortuorum certò futura erat, inſtituiſſe.* Significaſſe pollutionem atq; ablutionem illam legalem immunditiem atq; mundationem noſtram ſpiritualem

xxxxxxxx L. *I.* de fun. Rom. c. 7.

ritualem ex Epistola ad Hebræos edocemur, maximè ex cap. IX. notasse autem mortem & resurrectionem ex Scriptura hactenus nondum est demonstratum. Quæ de sepultura eam in rem Vir Cl. affert, aliena sunt. Aliud est ablui ex contactu cadaveris, aliud sepelire mortuum. Ablutio illa spem purificationis spiritualis per Christum, Sepultura resurrectionis faciebat & obsignabat. Neq; satisfactum video illi dubio, quod Vir Cl. sibi ipsi movet de cadaveribus bestiarum, ex quorum contactu itidem immundi reddebantur qvondam Judæi, & abluere sese aqva cogebantur. Utut enim non propter bestias, sed homines legem hanc Deus dederit, tamen quomodo ex ablutione super cadaveribus bestiarum, resurrectio hominum inferri qveat, fateor, me qvidem hactenus penetrare non posse.

DECIMAM QVARTAM, quæ ALEXANDRI MORI cæterà doctissimi Viri est, sententiam præ omnibus ego qvidem amplecterer, uti simplicissimam & analogiæ fidei congruam. Sed obstant *Metaphora* & *Enallage*, ad qvas interpreti bono haud recurrendum facile. Nec videtur mihi *Scripturæ stylum* sapere, si per τῶν νεκρῶν, suppresso Christi nomine, intelligamus *Christum*. Ratio suppressi nominis & enallages abs Moro allegata solida non est. Demonstraverat enim jamtum Paulus invictis argumentis Christum resurrexisse, ut nemo facile suspicari posset, eum, licet aut νεκρὸς vocitaretur, aut indigitaretur nomine, ità mortuum esse, uti planè perierit. Nec idem videtur esse, *baptizari baptismo Christi*, & *baptizari* ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ, nisi velimus admittere, Christum ὑπὲρ ἑαυτοῦ baptismo sangvinis esse baptizatum.

SCHURMANNIANA, qvæ DECIMA QVINTA est, explicatio,

explicatio, *geminum*, sine necessitate, *tropum* in textum infert, qvod directè est contra regulas bonæ interpretationis. Nec facile crediderim, eos, qvi ex opinione malevolorum *quasi mortui*, h. e. morte digni censebantur, Græcis dici τοὺς νεκροὺς sive mortuos. Ἀποθνήσκοντας *seu morientes*, h. e. qvi singulis momentis periculo mortis veluti expositi eam exspectant atq; subire parati sunt, eos vocat Paulus II Cor. VI, 9. sed non νεκρούς.

In CLOPPENBURGII, qvæ DECIMA SEXTA est, sententia qvod desideres hoc inprimis est, ut probetur Corinthi qvosdam ex quingentis fratribus tempore Pauli ob fidem resurrectionis Dominicæ martyrium passos, & ad eorum memorias baptismum flagitasse vivos, de qvo mihi qvidem hactenus ex Historia nihil constat.

BROCHMANNI, qvæ ULTIMA est, explicatio non una ratione improbabilis est. Deflectit ad Metaphoram, negligit cum antecedentibus & consequentibus harmoniam, nervum argumenti Apostolici infringit, pro Synonymis habet τί ποιήσουσι, & *quodnam admittent solamen*; βαπτίζεσθαι & *dolere*, qvæ juxta vulgarem Scripturæ stylum non sunt Synonyma. Imò verò si dolorem notat & luctum verbum βαπτίζεσθαι, ejusmodi notat, qvo qvis veluti submergitur, aut in abyssum desperationis rapitur, qvem non poterat non in Christianis censura qvadam notare Apostolus. Ut taceam, βαπτισμὸν crucem designare, non qvâ qvis seipsum affligit, sed qvá affligitur ab alio.

§. 3. Habes, Lector, potiores, si non omnes, loci hujus perobscuri, qvi tot tantave torsit & exercuit ingenia, explicationes à Viris doctis datas, tam antiqvas, quàm recentes. Vellem eqvidem, si quid mea posset imbecillitas, hunc scrupulum & mihi & tibi eximere, sed

præstat,

præſtat, qvod & alibi ſcripſi, *loci hujus ſenſum ſine crimine ignorare, quàm aliqvid cum diſcrimine definire.* Addam tamen, quæ conjicio.

Per τῶν νεκρῶν hoc loco omninò intelligendos eſſe τῶν κοιμηθέντας ἐν Χριστῷ v. 18. τοὺς Χριστοῦ v. 23. & articulus videtur reqvirere, & immediatè antecedentia cum conſeqventibus volunt. Particula ὑπὲρ, ut ſuprà dictum, cum genitivo conſtructa ſignificat PRO, *defenſivè*. Illi ergo *pro mortuis baptizantur*, qvi baptiſmo ſuo defendunt mortuos in fide beatæ reſurrectionis, cujus baptiſmus Sigillum eſt. Nervus argumenti Paulini hic erit: *Si non creditis eos, qvi in Chriſto obdormiverunt, reſuſcitatum iri ad vitam, cur defenditis eos baptiſmo veſtro, dum eum in finem baptizamini ut promiſſio vitæ ab ipſis fide apprehenſa, etiam vobis per fidem applicetur.*

Appono conjecturam aliam fortaſſis minus probabilem. Veteres in privatis ædibus, qvos ut optimos ſibi præ aliis charos habebant, ſepeliebant. De Judæis res probatur exemplis Samuelis I Sam. XXV, 1. & Joabi I Reg. II, 34. De aliis Servius id tradit, *Moris fuit apud Majores, ut qvi mortuus eſſet, domum ſuam referretur & in illa ſepeliretur.* Idem aſſerit Iſidorus, *Prius*, inqvit, *qvisq; in domo ſua ſepeliebatur; poſtea vetitum eſt legibus.* Obſervat idipſum qvoq; Turnebus, & illud inſuper, *ab hac domeſtica ſepultura ortum habuiſſe larium cultum apud Gentiles*, & locum, in qvo Dii domeſtici colebantur, *Lararium* appellatum: omnis enim fermè idololatria à mortuorum veneratione originem ſuam deſumſit. In ædibus quoq; privatis ab Apoſtolis ſacra adminiſtrata legimus, in qvibus baptizatũ eſſe præfectum carceris, conſtat ex Act. XVI, 33. &, uti ſepulcrorum, ita quoq; baptiſteriorum,

in lib. V. Aen.
l. XIV. orig. c. II.
ad Cicer. l. II. de LL.

ſteriorum, ubi illa primùm ædificari cœperunt, loca privatæ ſingulorum ædes ac domicilia fuêre, quod Imperatores, infenſiſſimi Chriſtiani nominis hoſtes, in capita fidelium graviſſimè ſævientes, omnem publicè conſtruendi occaſionem adimerent, ut ex Veterum monumentis id probavit Joſephus Vicecomes bbbbbbbbb Hac ratione fieri potuit, ut (accedente ſuperſtitione quâdam, quam, quia pia eſſet, diſſimulavit Apoſtolus,) ſepultis in ædibus fidelium chariſſimis ac optimis qvibusvis, ὑπὲρ, hoc eſt, ὑπεράνω τῶν νεκρῶν in congreſſibus domeſticis eccleſiaſticis baptizarentur vivi, atq; hoc modo Lutheri ſententia aliqvatenus manebit ſalva.

bbbbbbbbb l. c. l. 1, c. 6.

Sed vix ipſe probo, qvæ timidè conjicio, ut qvi nec montes polliceor, ne mihi forte à nonnullis partus muris objiciatur; nec mihi ullam hinc laudem aut venor aut auguror; nec deniq; meritas reprehenſiones aut vereor, aut deprecor; id ſolùm agere ſolicitus, ut in ardua hac materia tantum dicerem, qvantum ſatis videretur eſſe ad aliqvalem probationem. Si cui conjecturæ meæ minus placuerint, ipſe meliora afferat, qvod non ſolùm absqve ulla mea invidia, ut cum Spondano in materia haud undiqvaq; diſſimili loqvar, verùm etiam cum magna gratulatione fuerit. Qvapropter verbis hisce B. Calixti finio;

Quicqvid ſit, qvicunque rectiora & certiora docuerit, is profectò magnam à nobis gratiam inibit. ccccccccc

ccccccccc de immort. an. & reſ. carn. p. m. 60.

TANTUM.

DE

DE SABBATO ΔΕΥΤΕΡΟΠΡΩΤΩ.

ex

Luc. VI, v. 1.

R. Ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ. *Syrus*, *Persa*, *Æthiops*; In Sabbatho. *Arabs*; die Sabbathi (*ita enim Vaticanum exemplar Flaminii legit, & Alexandrinum Londinense, qvamvis Casaubonus*,[a] *Lapidensis*[b] *& Frischmutius*[c] *velint, Arabem compositæ vocis alteram partem dissimulasse, alteram expressisse, & sic Lucæ verba transtulisse, quasi invenisset scriptum*, ἐν σαββάτῳ δευτέρῳ Sabbato secundo.) *Vulgatus*; in Sabbato secundo-primo. *Beza*, *Piscator*, *Schmidius*; Sabbato altero-primo. *Biblia ante Lutherum edita*; An dem anderem Sabbath vom ersten. *Lutherus & Emserus*; Auff einem afterSabbath. *Dietenbergius*; Auff einem nachgehendem fürnemlichem Sabbath. *Versio Photiniana*; An einem ander-ersten Sabbath. *Angli*; *On the second Sabbath after y first.* *Belga*; Op ten tweeden eer-sten Sabbath.

a Exerc. XIV ad Baron.
b ad h. l.
c Disp. de Sabbat. δευτερ.

§. 1. Fuisse olim Monachum, qvi ex supina, neqvid gravius dicam, ignorantia de Sabbato secundo-primo in sacris qvicqvam reperiri pernegaret, testatur qvi fors vidit hominem aut audivit ipse Erasmus,[d] *Nuper*, inqviens, *qvidem Monachus, & idem Theologiæ Professor, in convivio rogatus ab Erudito qvopiam, sed tamen aliud studiorum genus*

d ad h. l.

 professo,

professo, qvid sibi vellet apud Lucam Sabbatum secundo-primum, negavit tale qvicqvam reperiri usqvam in Evangeliis, qvæ alioqvi probè teneret. Qvumq; alter asseveraret apud Lucam esse, ibi provocat fortissimus Theologus ad certaminis periculum; Hanc, inqvit, cappam meam depono, si qvid tale scripsit usqvam Lucas. Meretur sanè Frater ille ignorantiæ cum suis, qvos in Papatu habet haud unos, confratribus, censuram Erasmi Schmidii, [e] qvæ hæc est; Das muß ein Schrifftkündiger *Frater* gewesen seyn. Solchen Esels-köpffen hat man *in Papatu sanctissimas Professiones Theologicas* vertrawen müssen. Da hat ein Eselskopff wol mehr gegolten als in der Theurung zu Samaria *4. Reg. 6, 25.* mag leicht mehr *Intra*den gehabt haben / als bey uns zween oder drey der hochgelartesten *Theologorum*.

[e] ad h. l.

§. 2. Ignorantiam tamen fateri suam in rebus, qvæ aut sciri non debent, aut citrà salutis dispendium ignorari possunt, stupor non est, sed modestia, Theologum non magis dedecens, qvàm qvemvis alium. Qvod & circà hunc locum præter Syrum (in qvo tamen ut & antiqvo adeò, & homine, cui ritus judaici debuerunt esse noti, id jure qvenqvam mirari posse existimat Casaubonus) Arabem, Persam, Æthiopem, fecisse videtur Tertullianus, qvi Lucæ verba allegans vocem δευτεροπρώτῳ suppressit, [f] & apertè fecit Gregorius Episcopus Nazianzenus, ut de eo memorat discipulus ejus Hieronymus, qvi [g] *Præceptor*, ait, *qvondam meus Gregorius Nazianzenus, rogatus à me ut exponeret, qvid sibi vellet in Luca Sabbatum δευτερόπρωτον, eleganter lusit, docebò te, inqviens, super hac re in Ecclesia, in qva, mihi omni populo acclamante, cogeris invitus scire qvod nescis, aut certè, si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Nihil tàm facilè, qvam vilem plebeculam & indoctam*

[f] l. IV. in Marcion. c. 12.

[g] Epist. II. ad Nepot.

ctam concionem lingvæ mobilitate decipere: qvæ, qvicqvid non intelligit, plus miratur. Plebeculæ qvidem se posse satisfacere innuens, non item doctissimo Hieronymo.

§. 3. Obscurus certè præ mille aliis hic locus est, & adeò qvidem obscurus, ut obscuritate sua in Proverbium apud Græcos abierit, sicut ex Johanne Citri Episcopo demonstrat Casaubonus. Hinc reperias inter eos, qvi Evangelium Lucæ notis suis illustrare aggressi sunt, alios, qvi nodum planè non attingant, ut Lyranum, Conzenium, Heinsium, Pricæum; alios qvi attingant qvidem, sed nec solvant, nec secent, aliorum accumulantes sententias, ipsi nihil afferentes certi, ut Batavos in annotationibus, Walæum, Estium, Pelargum; alios, qvi *tot* conqverantur esse *sententias, qvot capita*, uti Grotium; alios, qvi verbum δευτεροπρώτῳ *infinitas peperisse sententias* haud asserere vereantur, ut Lucam Brugensem & Cornelium Jansenium. Sed, qvicqvid de obscuritate loci sit, explicationes certè nec infinitæ sunt, nec tot qvot explicantium capita, sed & finitæ, & qvæ numerantur facile.

PRIMA est EPIPHANII, [b] qvi Σάββατα διάφορα, inqvit, ὥριζεν ὁ νόμος. Τὸ μὲν κατὰ ἑβδομάδα ἀνακυκλούμενον φύσει σάββατον. Τὸ δὲ διὰ τὰς ὑποπιπτούσας τῆς κατὰ σελήνην νεομηνίας, καὶ τὰς καθεξῆς ἑορτὰς, οἷον ἡμέρας Σκηνοπηγίας, καὶ ἡμέρας Πάσχων, ὅτε τὸ πρόβατον θύουσι, καὶ ἄζυμα λοιπὸν ἐσθίουσιν. ἔτι δὲ τὴν μίαν νηστείαν νηστεύουσι τοῦ ἔτους, τὴν λεγομένην μεγάλην, καὶ τὴν ἄλλην, ἣν λέγουσι μικράν. Ὅτε γὰρ ἐμπίπτουσιν αὗται αἱ ἡμέραι, ἤτοι ἐν δευτέρᾳ σαββάτων, ἢ ἐν τρίτῃ, ἢ ἐν τετράδι, σάββατον καὶ αὐτὸ αὐτοῖς ὁρίζεται. Διὸ μετὰ τὴν τῶν ἀζύμων γενομένην ἡμέραν, καὶ ὁρισθεῖσαν ἡμέραν σαββάτου, τῷ σαββάτῳ φύσει τῷ μετὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἀζύμων εἰς σάββατον λελογισμένην, εὑρέθησαν διαβαίνοντες διὰ τῶν σπορίμων &c. *Sabbatorum varia*

[b] hæres. XXX. n. 32.

ria genera lege præfinita sunt. Ac quod septenum dierum orbe revoluto celebratur propriè Sabbatum dicitur. Sed aliud est, quod vel incurrentibus Novilunius, vel ob alios festos dies indicitur, puta Tabernaculorum vel Paschatis ferias, quibus mactare agnum azymisq; vesci legitimum est. Ad hæc solenne quoddam jejunium quotannis observant, quod magnum vocant, nec non & alterum, quod parvum appellant. Quoties igitur dies ejusmodi in secundam post Sabbatum diem, vel tertiam, aut quartam incidunt, istud ipsum illorum instituto Sabbatum censetur. Quare secundum azymorum festum definitumq; Sabbati diem, eo Sabbato, quod & propriè ita dictum est, & azymorum diem sequitur, quæ & ipsa pro Sabbato censetur, forte iter per sata fecerunt &c. Distingvit Epiphanius inter *Sabbata naturalia* & *legalia: illa* vocat Sabbata hebdomadalia ab initio mundi ante legem latam à Deo instituta; *hæc* verò festa alia in lege mandata. Distinctio hæc *non nemini* nulla videtur, qui, *Unum enim*, inqvit, *idemq; est Sabbatum, quod in Paradiso primitus institutum & postea in lege confirmatum est.* Sed certè non est nulla, nec meminerim ullum hactenus Theologorum affirmasse, festos præter Sabbatum ordinarium dies suam Paradiso debere originem. At anne Sabbatum in Paradiso institutum? Non eqvidem ignoro, esse inter Eruditos, qvi acerrimè contendant, Sabbatum demum in monte Sina una cum lege lata institutum, inter qvos numeres Abulensem [i] Estium, [k] Pererium, [l] Lorinum, [m] Gomarum, [n] Priedeaux, [o] Thysium, [p] Coccejum [q] & quamplurimos alios. Nec desunt iis rationes sat multæ, quibus id probare satagunt. Inter potissimas hæ sunt, qvod Scriptura id videatur innuere satis apertè Ezech. XX, 10. 11, 12. Nehem. IX, 14. ubi unà cum legibus & statutis Sabbatum dicitur à Deo datum filiis

[i] qv. III. in Lev. XXIII.
[k] in Gen. II, 3
[l] libr. I in Gen. n. 174.
[m] in Act. I, 12.
[n] in invest. sent. de orig. Sabb. c. IV.
[o] Orat. de Sabbath.
[p] in Synops. pur. Theol. disp. XXI. §. 15.
[q] Tract. de Sabb. p. 48. seq.
[r] ad Gen. II, 3.

filiis Jsrael; qvod non legamus datam fuisse Adamo ullum de observando Sabbato præceptum positivum; qvod de observatione Sabbati nulla in libro Geneseos fiat mentio; qvod in statu innocentiæ homines non indiguissent stata quadam ad inserviendum Deo ab operibus relaxatione, sed omnes dies sanctificassent, atqve sic perpetuum celebrassent Sabbatum. At rationibus hisce tantum non inest pondus, ut persvadeant Sabbatum demum in deserto institutum. Scripturæ, qvæ allegantur, dicta cum lege & maximè Decalogi, (ut qvæ potissimum vim legis habet,) datum volunt Judæis Sabbatum. Lex autem Decalogi in monte Sina utut solenniter sit promulgata, instituta tamen non est, sed hominum cordibus à Deo insita jure qvasi naturali ipsos primos nostros parentes obstrictos tenuit. In deserto ergò promulgata est lex de observando Sabbato, (qvod in paradiso jamtum institutum erat,) eiqve promulgationi accesserunt certæ qvà externum cultum circumstantiæ in ceremonialibus positæ. *Per Mosen*, inqvit B. Calixtus, r *plus rigoris & ceremoniarum additum, & pœnas transgressoribus constitutas esse maximè verisimile est.* Qvod de lege positiva affertur, retundi facile potest. Neq; enim Lex de Sabbato purè ac merè positiva est, sed naturalis; neq; deest, qvod præcepto positivo sit analogum, nempe ipsa diei septimæ benedictio & sanctificatio, qvæ respectu Dei institutionem & complacentiam infert. Sed dato, nec præceptum adesse, nec qvod præcepti instar est, exinde tamen nondum conficitur, Sabbatum non fuisse institutum. Etiam de sacrificiis ante Mosen in scripturis lex nulla memoratur, qvæ tamen ante Mosen oblata fuisse certissimum est. Quod de Sabbato ante legem promulgatam observato nullam

r ad Gen. II, 3.

nullam faciat mentionem Scriptura falsum esse convincitur ex Exod. XVI, 23. & si maximè esset, â Scripturæ tamen silentio ad rei simplicem negationem non licet argumentari. Quod deniq; de perpetuo hominum in statu integritatis positorum Sabbato allegatur, non negamus id quidem, dicimus tamen, à die septimo illius Sabbatismi initium esse factum, & illo hominum studia atq; occupationes primùm sibi Deum cœpisse asserere. Præterea, laborandum omninò fuit Adamo etiam in Paradiso. Hortus Eden & colendus & custodiendus, etsi sine molestia, quæ post lapsum pœnæ loco addita Gen. II, 15. III, 19. at die septimo inprimis â labore cessandum in memoriam Sabbati ipsius DEI, qvi quamvis ab opere creationis minimè defatigatus requiem suam in memoriale nobis constituere voluit. Sed his missis, ad Epiphanium revertimur, qvi per σάββατον δευτερόπρωτον primum Sabbatum ordinarium post solenne Paschatis intellexit, qvod *δεύτερον ratione temporis*, πρῶτον verò *dignitatis ratione* appelletur; quamvis alibi [s] mentem mutasse & Sabbatum δευτερόπρωτον de ultimo azymorum Sabbato explicasse videatur. Adoptat hanc & illustrat illustris Jos. Scaliger sententiam, cujus verba, quæ apponantur, digna sunt: [t] *Σάββατον δευτερόπρωτον illud est, qvod proximè post solenne Paschatis seqvitur. Nam* ממחרת הפסח, *h. e.* ἀπὸ δευτέρας τοῦ πάσχα *lex jubet septem hebdomades putare. Itaq; hebdomades omnes & Sabbata omnia à Paschate ad Pentecosten sumunt appellationem suam* ἀπὸ δευτέρας τοῦ πάσχατος. *Intervallum autem illud omne dierum, quod Græci* πεντηκοστὴν *vocant, Judæis dicitur* ספירת העמר ἀριθμὸς τοῦ δράγματος, *numerus manipuli, quia* ἀπὸ δευτέρας τοῦ πάσχατος *Omer seu dragma primitiarum offerebatur. Prima igitur hebdomas, quæ*

s Hær. LI.

t libr. VI. de Em. temp. p. 557.

qvæ putatur ab oblatione Omer, dicitur ἑβδομὰς δευτερόπρωτος, secunda ἑβδομὰς δευτεροδεύτερος, & sic deinceps, ut habes in hoc indiculo:

Indiculus	*Sabbatorum*	*Pentecostes.*
Δευτερόπρωτον	*XIX Nisan*	*XXXI Martii*
Δευτεροδεύτερον	*XXVI Nisan*	*VII Aprilis*
Δευτερότριτον	*III Jiar*	*XIV Aprilis*
Δευτεροτέταρτον	*X Jiar*	*XXI Aprilis*
Δευτερόπεμπτον	*XVII Jiar*	*XXVIII Aprilis*
Δευτερόεκτον	*XXIV Jiar*	*V Maji*
Δευτεροέβδομον	*II Siuuan.*	*XII Maji.*

Intellige autem τὴν πεντηκοστὴν, intervallum à Pascha ad solemne Pentecostes: non autem ipsum solemne Pentecostes. Eodem modo μία δευτερόπρωτος est feria Solis prima post festum Paschatis. Quare & Σάββατον δευτερόπρωτον est primum Sabbatum, qvod proximè τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα secutum est. Hebraicè ergò Σάββατον δευτερόπρωτον שבת ראשון ממחרת, *Σάββατον δευτεροδεύτερον* שבת שני ממחרת. *Hoc enim est perinde ac Σάββατον ἀπὸ τῆς δευτέρας πρῶτον, ἀπὸ τῆς δευτέρας δεύτερον.* Qvid ad hæc Eruditi? Mirantur, collaudant pleriqve omnes, Drusius,[u] Casaubonus,[w] Piscator,[x] B. Calixtus,[y] Hakspan,[z] Schmidius,[aa] Coccejus,[bb] Baillius,[cc] Langus,[dd] Lichtfotus,[ee] Didacus Stella,[ff] Cœlestinus de Monte-Marsano,[gg] Josephus de Voisin,[hh] B. Qvistorpius,[ii] Frischmutius,[kk] & qvamplurimi alii. Ipse Petavius, acerrimus alioqvin Scaligeri Antagonista, *interpretatione hac meliorem afferri nullam posse* agnoscit.[ll] Grotium tamen in assensum Viri magni autoritas trahere non potuit, cui sententia ista magnis (qvod fatetur,[mm]) argumentis à suo auctore defensa se non probat, qvia

u in Præter. ad h. l.
w l. c.
x ad h. l.
y Conc. Evang. p. 155.
z notar. in varia sc. loca p. *111*, p. *297*.
aa ad h. l.
bb de indag. nat. Sabb. th. *73*.
cc Oper. Hist. Chron. l. II. p. *77*.
dd de annis Chr. l. II, c. 7.
ee in hor. subc. ad Matt. XII.
ff ad h. l.
gg Hist. N. T p. 56.
hh ad Pug. fid. R. M.
ii in annot. ad h. l.
kk l. c.
ll in animadv. ad Epiph. hær. XXX.
mm annot. in h. l.

qvò minus ei subscribat, habere se existimat qvæ obstent, de qvibus infrà.

SECUNDAM damus AMBROSIO, qvæ mystica magis est qvàm literalis. Ita verò ille; [nn] *Qvid est secunda Sabbati, nisi dominica dies, qvæ Sabbatum seqvebatur? Dies autem Sabbati erat dierum ordine posterior, sanctificatione legis anterior. Sed ubi finis legis advenit, qvi est Christus Jesus, & resurrectione sua octavam sanctificavit, cœpit eadem prima esse qvæ octava est, & octava qvæ prima, habens ex numeri ordine prærogativam, & ex resurrectione Domini sanctitatem. Unde & in Evangelio legimus* δευτερόπρωτον *Sabbatum, qvod latinè dicitur secundo-primum. Ubi enim dominica dies cœpit præcellere qvâ Dominus resurrexit, Sabbatum qvod primum erat secundum cœpit haberi à primo. Prima enim reqvies cessavit, secunda successit.* Sententiam hanc, qvandoqvidem allegorica est, præter Evcherium [oo] & Bedam, [pp] qvod sciam, nullus suam fecit.

TERTIA est CHRYSOSTOMI, qvi δευτερόπρωτον interpretatur *duplex*, cum duplicatur reqvies, festo alio in Sabbatum hebdomadale incidente. Verba ejus hæc sunt; Τί ἐστι δευτερόπρωτον; ὅταν διπλῆ ἡ ἀργία ᾖ, καὶ τοῦ σαββάτου τοῦ κυρίου, καὶ ἑτέρας ἑορτῆς διαδεχομένης. Σάββατον γὰρ ἑκάστην ἀργίαν καλοῦσι. *Qvid est secundo-primum? quando duplex cessatio erat, & Sabbati principalis & festi conseqventis. Sabbatum enim cessationem ab opere qvamlibet nominant.* [qq] Chrysostomum seqvuntur Marianus Victorius, [rr] Lucas Brugensis, [ss] Cornelius Jansenius, [tt] Augustinus Torniellus, [uu] & Thomas Cartvvrightus. [ww]

QVARTAM affert ISIDORUS PELUSIOTA, qvi per Sabbatum δευτερόπρωτον intelligit primum azymorum diem. Δευτερόπρωτον εἴρηται, inqvit, [xx] ἐπειδὴ δεύτερον μὲν ἦν τοῦ

[nn] Enarrat. in Ps. XLVII

[oo] lib. de qvæst. N. T.

[pp] ad h. l.

[qq] Hom. XXXIX. in Matth.

[rr] Schol. in Ep. II. Hieron.

[ss] ad h. l.

[tt] ad Matt. XII.

[uu] in annot. ad ann. M. p. 4082.

[ww] Harm. Evang. p. 300

[xx] Lib. III. Ep. 110.

τοῦ Πάσχα, πρῶτον δὲ τῶν Ἀζύμων. Ἑσπέρας γὰρ θύοντες τὸ Πάσχα, τῇ ἑξῆς τὴν τῶν ἀζύμων ἐπανηγύριζον ἑορτήν, ἣν καὶ δευτερόπρωτον ἐκάλουν διὰ τὸ δευτέραν μὲν εἶναι τοῦ Πάσχα, πρώτην δὲ τῶν Ἀζύμων: *Diem hunc Sabbatum appellant, qvia tota hebdomas paschalis erat festiva, adeoq; ex septem Sabbatis constabat: primum, qvia primus erat Azymorum; secundum, qvia secundus Paschatis.* Mens eadem Euthymio, qvi, *Sabbatum*, inqvit, *yy simpliciter omne festum vocant Hebræi propter reqviem: nunc autem dicit festum azymorum, qvod etiam Sabbatum nominatur secundo-primum, tanqvam secundum qvoddam à Paschate, primum verò ab azymis: post festum enim Paschæ festum azymorum peragebant, qvod primus erat septem dierum, qvibus vescebantur azymis.* Idem qvoq; sensisse post Isidorum, Titum Bostrorum Episcopum notat Baillius, sed fallitur. Floruit Isidorus seculo V. circà annum Chr. CCCCXL. Titus autem sec. IV. circà A. D. CCCLXV. Imposuerunt Baillio commentaria, qvæ sub nomine Titi Bostrensis impressa exstant in Matthæum & Lucam, qvæ tamen non possunt esse hujus Titi, qvoniam Auctor eorum passim citat Chrysostomum, Cyrillum Alexandrinum & Pelusiotam, qvi pueri fuerunt cum Titus moreretur. Crassius errat Baronius, Petavio etiam non dissimulante, qvando suppositurus sibi fœtum Isidori, ipse Isidoro supponit fœtum spurium, h. e. suum. Vult enim, zz Isidorum per σάββατον δευτερόπρωτον intellexisse diem, qvi post primum azymorum mox seqvitur, cum tamen expresse semel & iterum, non *secundum* azymorum, sed *primum* nominet, eum distingvens à primo die Paschatis, qvod dum advertisse Suidam fatetur Baronius, ipse tamen præ ingenti non advertit incuria. Præterea, nec id condonandum Baronio, qvod Epiphanium cum Isidoro

yy in Luc. VI

zz ad ann. Chr. XXXII, n. 2.

in eandem abripit sententiam, inter qvos, si sententias conferas, tanta est, qvanta cœlum inter terramve, distantia: qvæ & alia Baronii paroramata non notasse Casaubonum, est qvod mireris, & qvod demireris insuper, hallucinatum esse eruditissimum Scaligerum adeò, ut scripserit, [aaa] Isidorum per Sabbatum δευτερόπρωτον intellexisse tertiam azymorum diem, qvod tamen in Viro de Rep. literaria undiqvaqve benè merito habemus excusatum, &

[aaa] l. III. Is. Can.

Ad QVINTAM promovemur, qvæ THEOPHYLACTI est, sententiam. Hic per Sabbatum δευτερόπρωτον designari vult illud, ante qvod immediatè præcedit aliud festum. [bbb] Οἱ Ἰουδαῖοι, inqvit, *πᾶσαν ἑορτὴν Σάββατον ὠνόμαζον. Ἀνάπαυσις γὰρ τὸ Σάββατον. Πολλάκις οὖν ἀπήντα ἡ ἑορτὴ ἐν τῇ παρασκευῇ. Καὶ ἐκάλουν τὴν παρασκευὴν Σάββατον, διὰ τὴν ἑορτήν. Εἶτα τὸ κυρίως Σάββατον ὠνόμαζον δευτερόπρωτον, ὡς δεύτερον ὄν, προηγησαμένης ἄλλης ἑορτῆς, καὶ Σαββάτου. Judæi omne festum Sabbatum vocabant. Reqvies enim Sabbatum. Sæpius ergò occurrebat festum in Parasceve. Et vocabant Parasceven Sabbatum propter festum, principale autem Sabbatum vocabant secundo-primum, qvia secundum erat, praeunte alio festo & Sabbato,* adde, *primum autem, qvia tanqvam hebdomadale & ordinarium dignitate superabat qvodvis extraordinarium.* Sententiam hanc uti Pelargus Chrysostomo, ita Luthero frustrà affingit Schmidius, quod ut argumentis demonstremus haud opus est, qvia ipse proprio sese jugulat gladio. Ita enim loqvitur; *Theophylactum Lutherus secutus vertit* den Afftersabbath / *& vult fuisse diem proximum à Sabbato, h. e. diem Solis, sicut aliqvos diem Martis* den Afftermontag *appellare autumat.* Proh! qvantum sententiarum divortium. Theophylactus Sabbatum δευτεροπρώτων vocat ipsum Sabbati diem post festum aliud

[bbb] ad h. l.

aliud incidentem; Lutherus non ipsum diem Sabbathi, sed qvi Sabbatum excipit, **wie der Dingstag den Montag.**

LUTHERUM ergò cum Stapulensi in SEXTAM conjicimus classem, qvi Sabbatũ δευτερόπρωτον intelligunt de *novilunio* aut alio qvodam festo, qvod Sabbato ordinario & hebdomadario esset inferius ac minus solenne: ut enim Sabbatum hebdomadale erat πρῶτον absolutè, & cum omnibus aliis festis comparatum dici potuit πρωτόπρωτον; ita alia festa, qvæ omnia dicebantur Sabbata respectu Sabbati primi & hebdomadarii, rectè potuerunt dici δευτερόπρωτα, *secundo-prima.*

SEPTIMA est BRENTII, qvi [ccc] per Sabbatum δευτερόπρωτον notari vult *ultimum Paschatis* seu azymorum *diem.* Amplectitur hanc sententiam Beza, qvi, *In Festo,* inqvit, [ddd] *plurium dierum (ut Pascha & Tabernaculorum) duo erant Sabbata, primus nimirum ejus festi dies & ultimus; eâdem pariq; prorsus ceremonia, ut disertè cavet Dominus Lev. 23. Commodè igitur Lucas posterius illud Sabbatum, i. e. diem ultimum azymorum (id enim intelligitur ex eo, qvod fit mentio spicarum, ut rectè notat Epiphanius) vocat Sabbatum secundo-primum, qvem alterum primum latinè voces licebit.* Ut majus sententiæ suæ acqvirat robur, Scaligeri pro se allegat auctoritatem Beza, & *Josephus Scaliger,* ait, *Vir exactæ eruditionis mecum sentit, qvod ad hunc diem attinet.* Sed aut Scaligerum non percepit Beza, aut non rectè eum explicat. Nam Scaligeri Sabbatum δευτερόπρωτον non est dies septimus ab azymorum primo, ut vult Beza, sed primum Sabbatum hebdomadale, qvod secundũ azymorum secutum est, & ultimum azymorum antecessit. Cum Brentio & Beza faciunt Flacius, Osiander, Aretius [eee] & Antonius Walæus. [fff]

[ccc] Homil. *XLVII* in Luc.

[ddd] not. ad h. l.

[eee] ad h. l.

[fff] Tom. I. oper. p. 277. a.

Ex OCTAVA triumphum sibi pollicetur GROTIUS, reperisse sibi visus, non qvod pueri in faba. *Indulgebo*, inqvit, *mihi qvoq; post tot alios censendi libertatem. Cùm tria essent Sabbata πρῶτα, Paschatis, Pentecostis & Tabernaculorum, distinctionis causâ repertum, ut Sabbatum Paschale, qvod ordine antegreditur, diceretur πρωτόπρωτον, primorum primum, Sabbatum Pentecostes δευτερόπρωτον, primorum secundum, Sabbatum σκηνοπηγίας τριτόπρωτον, primorum tertium. Sic in municipiis, ubi erant δεκάπρωτοι, primus ordinis dici poterat πρωτόπρωτος, alter δευτερόπρωτος, atq; ita deinceps* &c. Intellexisse Grotium per Sabbatum δευτερόπρωτον non ipsum solenne Pentecostes festum, sed qvod illud proximè secutum est Sabbatum, asserit Edvvardus Simsonius, [ggg] Ast ex verbis ejus satis clarè patet ipsum Pentecostes festum per Sabbatum altero-primum ab eo intellectum, qvod qvi ante eum voluerunt Mercator, [hhh] Calvinus, [iii] Marloratus, [kkk] Maldonatus & Lapidensis, [lll] de victoria jamdudum desperârunt.

NONAM debemus CLOPPENBURGIO, qvi vult, [mmm] Sabbatum δευτερόπρωτον esse id, qvod annum civilem claudebat, incipiebat autem sacrum seu ecclesiasticum, & respectu illius δεύτερον, respectu hujus πρῶτον appellabatur. Quod ut rectius intelligatur, ipsa Auctoris verba apponimus, qvæ hæc sunt: *Extra controversiam est, in Lectionariis Judæorum, qvibus digestæ sunt lectiones Sabbatinæ, primum censeri omnium Sabbatorum totius anni Sabbatum dictum* שבת בראשית, *qvod in quovis anno incidit in 24. vel 26. vel 27, vel 29. mensis Tisri: post impositam Paraschârum lectioni anniversariæ coronidem die Tisri 23 qvam vocant* שמחת תורה *à quo die, si longiùs differatur feria primi Sabbati, censeo ego ad moræ illius compensationem esse; qvod, teste magno*

[ggg] Chron. Cathol. part VII, ad ann. Chr. 31.
[hhh] Harm. IV, Ev. ad h. l.
[iii] Harm. Ev. ad h. l.
[kkk] ad Matt. XII.
[lll] ad h. l.
[mmm] Tract. de Sabb. δεύτ.

magno Buxtorfio, simul quando legem absolvunt, adjiciunt etiam sectionem primam. Præter istboc primum Sabbatum mihi rursus primum est Sabbatum dictum שבת החדש *propter Parascham Exod. 12.* החדש הזה לכם *quâ Neomenia mensis Nisan constituitur divina indictione neomeniarum prima. Quod Sabbatum, ut apparet ex Calendario, in quovis anno dato incidit vel in ipsas Calendas Nisan, vel retrocedit à 29 vel 27. vel 25. Adar aut Veadar. Ab utroq; Sabbato, tanquam à primo, Sabbata in orbem numerantur per universum annum, quà politicum, quà sacrum: Sabbatum* בראשית *primum censetur absolutè ob memoriam primæ creationis, quam habet ista Parascha: ex hypothesi, quod ista inciderit in autumnum: non autem ob mensis Tisri neomeniam, quia inter neomeniam Tisri & hoc primum Sabbatum in quovis anno dato intercurrunt tria Sabbata ultima anni civilis, post quæ coronidem diximus imponi semper 23. Tisri. Sabbatum autem* החדש *primum censetur ab indictione neomeniæ Nisan: ac tametsi non semper in ipsam neomeniam incidat, &, quando non incidit, à mense Adar constituat ultimum Sabbatum anni sacri, ob illius tamen indictionis Parascham una opera primæ solennitatis novi anni vicarium est. Si quæris, quomodo id Sabbatum secundum primum ad verbum esset hebraicè? respondeo, me absolutè primum vocare* ראשון*, at secundum primum* וראשון*, eâdem analogia, quâ* δεύτερ@ *Adar est* ואדר *&c. Jam tempus est, ut illustremus locum Evangelistæ. Fœneramur nostra assertione tres vel minimum duas (Sabbato isti quo aristas decerptas manducârunt discipuli,) septimanas ad frugum maturitatem adeò ut nulli docto hic scrupulus hærere queat, quin potuerint maturuisse præcoces saltem aristæ. Quin, si inspiciatur locus Josephi Scaligero laudatus, apparebit, fuisse circà initium mensis Nisan inchoatam ordinariè messem*

aliquam

aliqvam, iſthoc fini, ut haberent Hieroſolymam euntes, unde in feſti Paſchatis craſtino manipulum offerrent. Sic Joſephus, Τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν ἀζύμων ἡμέρᾳ (ἕκτη δ' ἐστὶν αὕτη καὶ δεκάτη) τῶν καρπῶν οὓς ἐθέρισαν (οὐ γὰρ ἥψαντο πρότερον αὐτῶν) μεταλαμβάνουσι, *manifeſtè incboatam ſacram meſſem, ex qua ſumitur manipulus, præmittit meſſi publicæ ſeu univerſali. Verba autem illa,* οὐ γὰρ ἥψαντο πρότερον αὐτῶν, *intelligenda ſunt, non quaſi ante diem oblationis manipuli, falcem nullam miſerint in meſſem: nam absq; hoc, qvomodo cunctis, à quibus offerri debuit, potuit manipulus demeſſus ad manum eſſe. Neq; locus Deut XVI, 9 cogit credere eodem die demeſſum & oblatum fuiſſe: Sed verborum Joſephi & Moſis ſenſus & ſcopus idem: nefas fuiſſe meſſis illius incboatæ fruges delibare in cibum privatum: aut meſſem conſummare falce promiſcuè in ſegetem immiſſa ante manipulum craſtino Paſchatis oblatum; illa ſiqvidem oblatione meſſis à Deo redimenda erat. Atqvi hic eſt verus commentarius in Judæorum illam criminationem, quando inqviunt,* τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; *Luc. VI, 2 qvia præcepti divini religione abſtinendum erat à frugum novarum manducatione tantisper dum oblatus foret manipulus: ſacrilegam fuiſſe iſtam delibationem, qua famem ſuam explebant diſcipuli: atq; illud* ἐν τοῖς σάββασι *non accipio præcisè aut ſolitariè de Sabbato iſthoc qvo iſta acciderunt, ſed unà de ſeptimanarum iſtarum intervallo à Sabbato* החדש *ad* τὴν δευτέραν τοῦ πάσχατος &c. Cum Cloppenburgio ſentit Ludovicus Capellus apud Walæum [nnn] ita tamen ut ſtatuat quartum illud Sabbatum, quo Paraſcha החדש legi ſolebat, Neomeniam Niſan non præceſſiſſe, ſed in eam vel incidiſſe, vel eam proximè ſubſecutum.

[nnn] ad h. l.

DECIMA eaq; ultima eſt LUDOVICI de DIEU, [ooo] qvi σάββατον δευτερόπρωτον interpretatur de eo, quod *medium*

[ooo] animadv. in h. l.

dium erat *inter primum & septimum Paschatis extraordinarium*, v. g. si Paschatos festum incidisset in diem Jovis, tunc ille dies Jovis ut Paschatis primus, cum seqventi Mercurii die, ut festi ultimo pari celebritate ex lege observandus fuisset: interveniens autem Saturni dies ut Sabbatum Judæorum ordinarium, *σάββατον δευτερόπρωτον* dictus fuisset, *δεύτερον* quidem ratione *ordinis* inter illa tria; *πρῶτον* verò in *ordine ad septimanas*, quæ ab eo numerabantur ad festum Pentecostis.

Sententiis variorum propositis, ordine retrogrado unamquamqve earum perlustrabimus, ut qvæ probabilissima omnium sit Lectori ex collatis inter se rationibus innotescat. Et quidem, qvò minus ULTIMA se nobis probet sententia, quæ obstant, duo sunt, 1. quod *hypothesis*, cui ea innititur, probata hactenus non est, Pascha scil. in mediam incidisse Septimanam. 2. quia *respectus* in appellatione *δευτεροπρώτε* non manet idem, sed immutatur.

Multò improbabilior est CLOPPENBURGII, qui de principio disputat non Sabbatorum, sed anni & mensium, qvod nihil ad nostram qvæstionem. Esto autem, in Judæorum Lectionario duo apparere anni & mensium principia, primum XXIV Tizri in autumno, cum, ut ab initio mundi, annus Judæorum civilis incepit; secundum verò in novilunio Nisanis, cum annus sacer ex Dei mandato post populi *ἔξοδον* inchoari jussus est: non tamen probat Cloppenburgius, anni Sabbata duo habuisse principia, ita ut primum Sabbatum anni civilis diceretur *πρωτόπρωτον*, & primum anni sacri *δευτερόπρωτον*. Nam id qvod affert ex תהלית כפר recentioris Rabbini opere Germanico de *Resch varischon primo ac primo*, non probat ejus institutum. *Licet enim daremus*, inqvit Bailius, *no-*

vam ac subtilem ejus expositionem Resch Varischon primum & secundum, hoc tamen non esset Lucæ δευτερόπρωτον sed πρωτοδεύτερον, quod est longè aliud. Præterea, nunquam probabit Cloppenburgius, vel 16, vel (qvod Capellus vult) 9 minimum ante secundum azymorum, aut decimum sextum Nisanis diebus spicas hordeaceas in Judæa maturuisse. Josephus ab ipso allegatus tantùm abest, ut id probet, ut verò qvàm maximè improbet. Dicit enim antè τὴν δευτέραν τ̃ ἀζύμων ἡμέραν, h. e. *ante Nisanis decimum sextum diem* non licuisse segetes tangere. Tres alias contrà hanc sententiam in medium affert rationes Hakspan, qvas lege, &, si placet, excute.

OCTAVA sententia itidem falsæ superstructa est hypothesi, qvod nempe fruges in Judæa non fuerint maturæ tempore Paschatis, ut eorum tum spicæ potuerint vellicari. Certè non falsò tantùm id dicitur, sed & Scripturæ manifestè contrarium est, qvæ ut secunda azymorum die novorum fructuum manipulus offerretur disertè præcepit Lev. XXIII, 2. Qvod reponit Grotius, *spicas virentes secundo azymorum tantum dici causa oblatas*, & temerè effutitum est, &, nisi me fallunt omnia, valdè profanè. Ista enim manipuli oblatio solenniter à Deo injuncta est, ante qvam prohibetur disertè omnis novarum frugum esus. Sed non opus est, ut his diutius immoremur, qvandoqvidem de frugum apud Judæos circà festum Paschatis maturitate infrà sumus dicturi. Id saltem hic dicimus, per Sabbatum δευτερόπρωτον non posse intelligi *festum Pentecostis*, in qvo parare licebat, qvæ spectabant ad victum, Exod. XII, 16. qvod in illo erat prohibitum, ut ex criminatione Pharisæorum non obscurè colligitur. Si cum Maldonato dicas, *non reprehensos Apostolos, qvod cibos pararent,*

pararent, sed qvod spicas colligerent & meterent; textui non levem infers injuriam, in qvo τίλλειν non significat *colligere* aut *metere*, sed ut Theophylactus exponit, ἀνασπᾶν *attrahere* aut *vellere*, qvod vel levi manuum fiebat attactu. Præterea in Sabbato altero-primo messis nondum facta erat, qvia discipuli Christi transeuntes per sata vellicabant spicas & comedebant; at Pentecostis tempore messis jam facta erat. Nam post oblatas secundo Paschatis die spicarum primitias, protenus falx mittebatur in segetes, juxta Lev. XXIII, 16. Ut taceam, qvod etiam monet Chemnitius, in descriptione festi Pentecostes tantum unius diei mentionem fieri, cum in hac historia Matthæus & Marcus nominent Sabbata, qvod per enallagen numeri fieri Maldonatus utut dicat, non tamen probat, nec nos adeò urgemus, qvia notissimum est, & Sabbatum in singulari, & Sabbata in plurali eodem sensu dici Act. XIII, 14.

Nihilo melior est BRENTII explicatio, qvæ vult ultimum azymorum diem dici σάββατον δευτερόπρωτον, qvia pari cum primo celebrabatur cultu, qvâ ratione non σάββατον δευτερόπρωτον, sed δευτεροσάββατον dicendus fuisset, sicut lex repetita, qvandoqvidem cum prima legis institutione ejusdem valoris est atqve dignitatis, non dicitur νόμος δευτερόπρωτος, sed δευτερονόμιον. Deinde, *Maximè* qvoqve *verisimile est*, inqvit Hakspan, *Lucam notare voluisse certum aliqvem diem, etiam vulgo tum temporis notum. Atqvi, si h. l. ultimum Paschatis diem innuere voluisset, non potuisset eum determinare hoc vocabulo, qvia non solum septimus Paschatos, sed & octavus tabernaculorum, pari honore & cultu cum primo erat celebrandus & agendus.*

LUTHERI sententiam non immeritò rejicit Chemnitius, eò qvod Sabbatum à Luca memoratum nihilo

 fuerit

fuerit inferius Sabbato hebdomadali, sed ei omninò æqvale & ipsum hebdomadale, præstantius cœteris festis, in qvibus omnibus, etiam ipso Paschate, licitum erat parare qvæ necessaria erant ad victum, ita ut in eorum sanctissimo vellicare spicas non esset prohibitum, Exod. XII, 16. in Sabbato verò ordinario districtè vetitum erat vel ignem ad parandos cibos accendere. Exod. XXXV, 3. Tale fuerit oportet Sabbatum illud δευτερόπρωτον, qvod vellicatione spicarum ab Apostolis violatum Pharisæi criminabantur.

THEOPHYLACTI sententiam non probat Bailius & meritò ob hanc rationem, qvod Sabbatum δευτερόπρωτον sit unum certum & fixum, Theophylactus verò illud faciat vagum, incertum & varium, utpote juxta cujus mentem tot qvolibet anni tempore forent Sabbata δευτερόπρωτα, quot habebant vel Novilunium, vel alium quemvis totius anni diem festum immediatè antecedentem: qvalia fors potuerunt esse plurima. Præterea, quàm incertum est tum cùm spicas vellicarent discipuli, Sabbatum in parasceven incidisse! facilius hoc quidem dicitur, quàm probatur.

ISIDORI sententiam hoc argumento explodit Jansenius: Sabbatum δευτερόπρωτον non antecessit, sed secutum est manipuli oblationem: nam si antecessisset, tum Pharisæorum criminatio in Apostolis inprimis taxasset solennis istius legis de non comedendis frugibus ante oblationem manipuli violationem, sed nullum ejusmodi peccatum Pharisæi in Apostolis arguebant, certum ergò est, Sabbatum δευτερόπρωτον, quo vellicarunt Apostoli spicas, secutum fuisse oblationem; jam verò primus dies azymorum eam antecessit. Qvod si dicas cum Casaubono, ex

no, ex Isidori sententia oblationem manipuli & factum Apostolorum in eundem incidisse diem, illam horis matutinis, pomeridianis hoc, veritatem deseris. Disertè enim Isidorus factum Apostolorum primo, & oblationem manipuli azymorum tertio die ponit; &, si demus, posuisse in *secundo*, tamen etiam sic Apostolorum factum non aliquot horis, sed integro die & nocte oblationi præponeretur. Ut taceam, crassissimum esse Isidori errorem, qvod manipuli oblationem in *tertiam* non secundam azymorum diem conjicit. Nec excusandus est, qvod *tertiam* intelligat *Paschatis*, quia expressè inter dies Paschatis & azymorum distinguit, primum azymorum faciens secundum Paschatis.

CHRYSOSTOMI sententiam amplecti hactenus non possumus, tum quia nondum probatum est, plures festivitates in unum eundemq; diem congessisse Judæos; tum qvia, si congesserunt, id tàm frequenter fieri potuit, ut Sabbatum hoc sensu secundo-primum omninò incertum, varium, & multiplex redderetur; tum qvia Græci δεύτερον vocant non quod *geminum*, sed quod *secundum*, & si maxime duplex Sabbatum δευτεροσάββατον, non tamen δευτερόπρωτον, h. e. *Sabbatum primum geminatum:* festum enim cum sabbato conjunctum non erat unum idemq; cum Sabbato, etsi uno generali Sabbati nomine utrumq; indigitaretur.

AMBROSII sententia, præterqvam quod mystica est, vel ex eo non meretur applausum, qvod dum Christus Luc. VI. per sata ambularet, Sabbatum evangelicum in rerum non fuit natura, utpotè post Christi resurrectionem demum institutum.

PRIMÆ ergò, quæ post Epiphanium Scaligero, & post

post hunc tot Clarissimis probata est Viris nostrum qvoque addicimus suffragium, inprimis qvia illa non uno ex Scriptura & Rabbinorum commentariis confirmatur testimonio. Lege divina cautum erat, ut secunda hebdomadæ Paschalis die offerretur manipulus frugum primitialis Lev. XXIII, 10. 11 ממחרת שבת *crastina Sabbati* non hebdomadalis, sed Paschalis v. 7. Hinc LXX *ἐπαύριον τῆς πρώτης.* Chald. בתר יומא טבא *post diem festum.* R. R. Sol. & Menachemus ממחרת יום טוב הראשון של פסח *Crastina à prima die festi Paschatis.* Ab hoc ipso die numerabantur septem ad Pentecosten Septimanæ. Hinc Pentecoste *festum hebdomadum* appellatur Deut. XVI, 10. De hac computatione ita R. Maimonides; [ppp] מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה מליל ששה עשר בניסן:

h. e. *Præceptum affirmativum est, numerandas esse septem hebdomadas integras à die oblationis manipuli, juxtà illud Levi XXIII & numerabitis vobis septem Sabbata s. hebdomadas à crastino Sabbati. Est etiam præceptum numerandos esse dies cum hebdomadis, juxtà illud, Numerabitis qvinqvaginta dies, & ab initio diei numerant. Ideoq; noctu numerant, à nocte decima sexta lunationis Nisan.* conf. R. Mosen Nachmanidem, [qqq] & R. Abrahamum Zakutum. [rrr] Numerasse legis Judæos à Paschate in Pentecosten non hebdomades tantum, sed & dies, cum hac precatiuncula, qvam refert Auctor Orach Chajim [sss] באי" אמה" אקב" ועל ספירת העומר שהיום יום אחר *Benedictus tu Domine Deus noster,*

Rex

[ppp] Tract. Tamidin & Mosaphin c. VII

[qqq] in Lev. XXIII, 15.

[rrr] libr. Juchasin fol. 36.

[sss] num. 489.

Rex mundi, qui nos præceptis tuis sanctificasti, & ut dies manipuli numeraremus præcepisti, hodie est dies prima. Rationem hujus computationis eleganter adsignat his verbis Lichtfotus; *ttt Nam mutuò atq; invicem se respe-* ttt l. c.
xerunt dies manipuli & dies Pentecostes. Die enim Paschatis secunda oblatio manipuli supplicatoria erat & precatoria, benedictionem impetrans frugibus novis veniamque eas comedendi, & falcem in segetes immittendi. Oblatio autem panum primitialium die Pentecostes (Lev. XXIII. 15. 16. 17.) gratiarum actionem spectabat ob feliciter peractam & congestam messem hordeaceam. Hac ergò relatione concatenatæ erant duæ illæ solennitates, ut utraq; messem respiceret, illa ineuntem, hæc finitam; hæc ab illa dependeret, & post septem ab ea hebdomades numeraretur. Nec potuit aliter temporis interlabentis verus calculus retineri, qvoad Sabbata, quam sic numerando, hoc est *σάββατον δευτερόπρωτον, Sabbatum à secunda die Paschatis primum.* Hoc est δευτεροδεύτερον, *à secunda ista die secundum,* & sic de cæteris.

§. 5. Qvæ contrà hanc sententiam à Viris doctis afferuntur argumenta, levia adeò sunt ut halitu uno difflari possint omnia. Dixerat Scaliger, δευτερόπρωτον vocari Sabbatum hoc, eò quod inter hebdomadalia & ordinaria, qvæ ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων ad Pentecosten numerantur, πρῶτον esset. At, Beza, *Nullis* inqvit, *exemplis, nec cujusqvam scriptoris autoritate istud probat.* Et Grotius; *Quò minus subscribam, obstat, qvod nullum viderim talis formationis exemplum, qualis esset, si δευτερόπρωτον deduceretur à voce δευτέρας & voce πρώτου.* Sed apertè fallsus est uterq;. Sat enim multis exemplis compositionem istam δευτεροπρώτου comprobasse Scaligerum qvi non videt nihil videt. uuu Et si maximè exempla desint, sufficit, quod Scaliger suæ senten- uuu lib. II. Canon. Isag. c. 6.

tiæ

tiæ fundamentum certum habet in verbis Domini, Lev. XXIII, ubi jubet numerare hebdomades ad Pentecoſtem ἀπὸ δευτέρας τῆς πάσχα. *Quia jubentur numerare hebdomades ad Pentecoſten non ab ipſo die Paſchatis, ſed à proximè ſequente, mirum non eſt, Sabbata omnia ad Pentecoſtem ſumſiſſe appellationem ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς πασχαλίου, ut primus obſervavit* www l. c. *Scaliger, quem poſteà multi viri docti ſunt ſecuti*, inqvit Caſaubonus. www

§. 6. Addit Grotius aliam rationem, quâ ſententiam Scaligeri deſtrui poſſe exiſtimat. *Lex*, inquit, *quæ exſtat in Levitico non hoc dicit, Sabbata denominari à poſtridiè Paſchatis, ut hoc Sabbatum dicatur primum, illud ſecundum, atq; ita deinceps, ſed dies illos quinqvaginta* ימים העומר *τὰς ἡμέρας τῆς πεντηκοστῆς numerari ab eodem illo die, ita ut poſtridie Paſchatis ſit dies illorum quinquaginta primus, qui hunc ſequitur ſecundus, atq; ita usq; ad quinquageſimum, quem numerandi modum Judæi nunc quoq; anxiè obſervant, nec tamen in numerandis diebus repetit nomen illud δευτέρας.* Sed & hic fallit Grotius. Non enim tantum dies, ſed disertè Sabbata & hebdomadas à ſecundo azymorum numerari mandat Deus Lev. XXIII, nec tantum dies, ſed & ſeptimanas à Judæis xxx Miſcell, numeratas ſuperiùs eſt probatum.

§. 7. Samuel Petitus xxx Scaligero duo opponit 1. quod tempore Paſchatis non licuerit per ſata ire 2. qvod non licuerit iter ingredi, aut Hieroſolymâ egredi. His jam ſatisfecit Hakſpan reſp. ad 1. Scaligerum non intelligere feſtum Paſchatis, ſed Sabbatum commune è ſeptem. ad 2. contrarium patere ex Luc. XXIV, 13.

§. 8. Maldonati palmarium contrà hanc ſententiam argumentum eſt, quod ſpicæ in Judæa tempore Paſchatis nondum fuerint maturæ. At contrarium patet tum

tum ex Scriptura, quæ die azymorum secunda novarum frugum manipulum offerri jubet Lev. XXIII tum ex Judæorum scriptis, quæ confirmant, messem hordeaceam circa festum Paschatis incidisse. Sic enim R. Abarbanel;

yyyyy העומר היה בכורים מראשית קציר השעורים שהיה בא ביום הראשון מחג הפסח כפי טבע ארץ ישראל שהיו התבואות ממהרות לבוא: *Omer nihil aliud erat, quàm fructus primitivi de initio meßis hordeorum, quæ postridie Paschatis inchoabatur, ut ferebat terræ Israelis natura, cujus fructus erant præcoces.* Nimirum serebant Judæi hordea sua circà ineuntem Novembrem nostrum, uti ex Bab. Berac. probat Ligtfootus. Satum ergò ineunte jam hyeme hordeum, ac aeris clementia per hyemem crescens, adventante jam Paschate, ad maturitatem pervenerat; ita ut ab isto tempore, oblato tunc manipulo, initium sumeret messis hordeacea. Qvod si adventante Paschate hordea non maturüerant, addito ad annum istum mense embolymæo, exspectabant usqve dum maturescerent. Disertè hoc docet R. Maimonides Hilkot קדוש החדש zzz qvando; שנה מעוברת, inqvit, היא שנה שמוספין בה חדש ואין מוספין לעולם אלא אדר ועושין אותה שנה בי אדרין אדר ראשון ואדר שני ומפני מה מוספין חדש זה מפני זמן האביב כדי שיהא הפסח באותו זמן שני שמור את חדש האביב שיהיה חדש זה בזמן האביב ולולי הוספת החדש הזה הפסח בא פעמים בימים החמה הפעמים בימים הגשמים על שלושה סימנין מעברין את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן: *Annus intercalatus est, cui mensem addunt. Nunqvam verò addunt nisi mensem Adar, & ita uni eidemq; anno gemini menses A-*

yyyyy fol. 261. col. 2.

zzz c.IV.

ſes Adar competunt, primus & ſecundus. Eccur verò addunt illum? Propter tempus ſpicarum, ut Paſcha illo tempore celebretur. quia dictum eſt; Obſerva menſem ſpicarum. Abſque additione menſis illius eſſet, Paſcha nonnunquam in tempore æſtivo, quandoque hyberno accideret. Tribus de cauſis annum intercalare ſolent, ob æquinoctium, fructus virentes & fructus arboris. Factam iſtam intercalationem publica autoritate, ſtatim adjicit Maimonides; כיצד בית־דין מחשבין ווודעין אם תהיה תקופ׳ ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה השנה ויעשו אותו ניסן אחר שני כדי שיהיה הפסח בזמן האביב ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין לסימן אחר וכן אם ראו ב״ד שעדיין לא הגיע האביב אלא עדיין אפל הוא ולא צמחו פירות האילן שדרכן לצמח בזמן הפסח סומכין על שני סימנין אלו ומעברין את השנה ואף על פי שהתקופ׳ קודם לששה עשר בניסן הרי הן מעברין כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה: *Quando Synedrium calculum init & obſervat, futurum eſſe æquinoctium vernum decimo ſexto die menſis Niſan, aut ulterius, intercalant annum, Niſanq; iſtum faciunt Adar ſecundum, ita ut occurrere poſſit Paſcha ad tempus frugum recentium. Vel ſi obſervent, quod fruges nondum maturuerint, & nondum germinaverint arbores germinare ſolitæ, intercalant annum. Et licet æquinoctium ſit ante decimum ſextum Niſan, ecce intercalant, ut fruges in promtu ſint, ex quibus manipulus Niſan queat offerri.* Facta eo modo intercalatio, ut in omnium notitiam devenire poſſet, publicabatur, & extra urbem ſanctam intimabatur per literas, cujus rei exemplum habes in Talmud. Bab. Sanhedrin; aaaa שלמכון יסגא לעלם מהודיעין דגוזליא רכיכים ואימרא ערקין וזמנא דאביבא לא מטא ואוספין על שתא דא יומין תלתין: *Salutem plurimam.*

aaaa fol. 11. c. 2.

Notiſ-

Notificamus vobis, qvod cum pulli adhuc ſint implumes, & agni teneri nimis, & fruges nondum maturuerint, viſum ſit nobis huic anno addere dies triginta.

§. 9. Ex adductis clarum eſt, exhibuiſſe tempus Paſchatis ſpicas hordeaceas maturas in Palæſtina. Objicit Maldonatus tria. *Primum* eſt, qvod tempore Paſchatis in Judæa ſe calefecerint ad ignem, Joh. XVIII, adeoq; non potuerit matura eſſe meſſis. At nullum huic raciocinationi ineſſe robur, qvotidiana nos docet experientia, qvâ videmus tempore nocturno, inprimis nocte media, qvovis anni tempore, nedum in Martii menſe, accendi ſolere focum. Nec de nihilo eſt, qvod addit Hakſpan, fuiſſe hunc ignem ein Wachtfeur/ atqve inſerviiſſe militibus, noctu excubias agentibus, qvorum corpora variatâ aëris temperie facilè affici poterant.

§. 10. *Secundum*, qvod opponit Maldonatus, hoc eſt; in ipſis Africæ regionibus, Judæâ calidioribus, tempore Paſchatis non maturuiſſe fruges. Sed incogitãti facilè crediderim hoc excidiſſe Maldonato. Legiſſe eum Exodi caput nonũ nullus dubito, ex qvo apertiſſimè conſtat, in regionum Africanarum, ſi non frigidiſſima, certè nec calidisſima Ægypto, hordeum tempore Paſchatis in ſpicis fuiſſe.

§. 11. *Tertium*, qvod objicit Maldonatus, eſt, qvod non licuerit falcem in meſſem mittere antè oblatas in Pentecoſte primitias. Sed diſtingvere debebat inter meſſem primam & ſecundam, primitias hordeaceas & triticeas. Manipulus Paſchatis hordeaceus erat. Ita R. AbenEſra. *bbbb* והנה חג המצות לעולם יהיה בו בכורי שעורים *Ecce feſtum azymorum ſubinde ejusmodi erat, ut in eo eſſent primitiæ hordeorum.* Nec aliter Maimonides; *cccc* עומר זה מן השעורים *Omer*, ſ. Manipulus *iſte ex hordeo ſumebatur.* Primitiæ autem Pentecoſtales erant triticeæ. Oblatio Paſchalis de fructibus fiebat nondum elaboratis, Pentecoſtalis de dimeſſis ac elaboratis; illa meſſem antecedebat, hæc ſeqvebatur.

bbbb ad Exod. *XXIII*, 16

cccc Tract. Tam. & Moſ. c. VII.

TANTUM.

INDEX.

Nota ad pag. 44.

Ne aliqvo, *B. L.* torquearis scrupulo, scito, me non negare, qvod Ecclesia militans & triumphans sit una ecclesia, at *accuratè* dici nego, quod sit *una eademq;*. Propriè enim *unum & idem* dicuntur ea, qvæ *eandem habent definitionem*, & *in nullo differunt*. Ecclesia autem militans & triumphans utut non *omni*, *aliqvo* tamen differunt modo, si nullo alio, *conditione* certè & *statu membrorum suorum*. Alia qvippe conditio est *militantiū*, alia eorum qui victoriâ obtenta *triumphant*; *beandorum* alia, alia *beatorum*. Eadem pag. de obsignatione loquor *actuali*, & qvæ *jam fit*, non *quæ facta* jam est.

INDICULUS

Locorum Scripturæ, qui vel expositi, vel illustrati, vel vindicati.

C. XV,

LOCORUM.

INDICULUS

Auctorum, qvi in dissertationibus his citantur, & vel laudantur, vel confutantur,

INDEX

Hemmingius

AUCTORUM.

Verſio

INDEX

INDICULUS
Verborum & Rerum.